

Styrelsen för **PSYKOLOGISKT FÖRSVAR**

...are bantar kri

Ledare

Politisk chefreda

GBLADE
0 september 1996

- Årets försvarsbeslut bygger på s
- Hur ser Östersjöområdet ut år 2

sk vånd

KOHANDEL OCH FÖRSVARSVILJA

rou

tt, att
amar-
tutic
veckan när sta
ran Persson l

Argument och
symboler i pressdebatten om
Försvarsbeslutet 1996

k försvarspolit
talet präglats
sidan naivt op
av det säkerhe
dra sidan miss

ET FRITT

Debatt

*Richard Tellström
Yvonne Hanses Fagell*

und

Nat

MEDDELANDE 143

na c
ar
h de
Sveriges säkerh

n de närmas-
an likväl vara
Man ska inte
i fred-
rope
Sver
i Ös
ha

KOHANDEL OCH FÖRSVARSVILJA

Argument och symboler i pressdebatten
om Försvarsbeslutet 1996

*Richard Tellström
Yvonne Hanses Fagell*

ÖCB
PSYKOLOGISKT FÖRVAR
Psykologiskt förvar

*Utgiven av
Styrelsen för psykologiskt försvar
ISSN 1401-2537
Stockholm januari 1998*

INNEHÅLL

SPF:S FÖRORD	4
FÖRFATTARNAS FÖRORD	5
SYFTE	6
Försvarspropositionen i ett sammandrag	6
Tidsandan hösten 1996	7
Definitioner och tolkningar	8
Försvarspropositionens känslösvall	9
METOD OCH MATERIAL	10
Materialets tillförlitlighet	10
Publiceringsfrekvens	12
Insändarartiklarna	13
Debattartiklar på cirkulation	13
Ledarkommentarer enligt partilinjen	13
Försvarsviljan och tilltron till de politiska institutionerna	14
Lokala regementen som försvarssymboler	15
Folkvilja och försvarsvilja	16
Nej till militarism	17
Oförsvarade områden med försvarsbeslutet	17
Politisk (in)kompetens	18
Kohandel	19
Hotbilderna	21
Nya hot har uppstått	22
Uppfatta - tolka - våga	24
Hemvärnsutbildning och bygderegementen	25
Försvaret och civila kriser	26
Ovanligt vilja rädda andras regementen	26
Möjligt att göra motstånd?	26
SLUTKOMMENTAR	30
SAMMANFATTNING	34
Bilaga: Publiceringsfrekvens	36
SPF:S SENASTE MEDDELANDEN	37

SPF:S FÖRORD

Massmedierna spelar en mycket betydelsefull roll, när det gäller att informera de svenska medborgarna om försvars- och säkerhetspolitik. Tidningarna kan dessutom på sina debatt- och insändarsidor fungera som ett forum för en bredare debatt, där de intresserade av sådana frågor kan delta. Frågan huruvida denna information och debatt i sin tur leder till direkt opinionspåverkan när det gäller attityderna till försvaret, går dock inte att besvara. Däremot är det svårt att föreställa sig, att mediernas spegling av försvarsfrågor *inte* skulle ha någon inverkan på opinionsbildningen och därmed också - i förlängningen - på försvarsviljan i samhället.

I den proposition som regeringen avlämnade i september 1996 (prop. 1996/97:4 "Totalförsvar i förnyelse: Etapp 2"), föreslogs en besparing inom försvaret på fyra miljarder kronor årligen under perioden 1997-2001. I propositionen föreslås bl a en rad neddragningar av förband och utbildningsplatser. I december antog riksdagen det nya totalförsvarsbeslutet (FB 96) i enlighet med regeringens förslag.

I denna studie analyserar och diskuterar Richard Tellström och Yvonne Hanses Fagell - Stockholm Research Unit AB - den debatt som fördes på tidningarnas ledar-, debatt- och insändarsidor under hösten 1996; det vill säga under perioden efter det att regeringsförslaget hade lagts och fram till försvarsbeslutet. Vilka frågor var centrala i denna debatt och hur förhöll sig inte minst skribenterna i de regionala /lokala tidningarna till försvarsfrågan i de regioner där förbandsnedläggningar hotade? Med vilka argument fördes debatten och vilka deltog i den?

Detta är några av de frågor, som författarna försöker besvara och studien ger en intressant relief åt den debatt och diskussion som fördes i försvarsfrågan på andra håll i samhället.

Stockholm i november 1997
Roland Nordlund

FÖRFATTARNAS FÖRORD

Den publika mediedebatten om ett försvarsbeslut innehåller alltid i Sverige både heta känslor och engagerade inlägg. Skribenter och debattörer penetrerar noggrant förslag och inriktning.

I denna rapport undersöker vi hur skribenters och debattörers artiklar i svensk press ger uttryck för något som skulle kunna kallas för försvarsvilja och vilken tilltro man sätter till de politiska institutionerna, både som valda företrädare för folket och deras förmåga att förvarna och försvara folket om Sverige skulle angripas militärt.

Vi belyser också hur debattörer och skribenter ställer sig till möjligheten och rimligheten att göra ett organiserat väpnat motstånd.

Idén med denna rapport är att försöka tränga bakom en till sina delar ganska förutsägbar politisk retorik, som innehåller självklara argument om att lokala regementen måste vara kvar och oppositionens anklagelser om att regeringen inte har tänkt. Denna självklara retorik måste ha en grund i någon form av ideologiskt ställningstagande om vilket försvar man är beredd att göra för det samhälle som skribenter och debattörer själva utgör en del av.

Vi uppfattar det som att människors tilltro till att samhället och staten kan försvara individens möjligheter att verka och tänka fritt är ett grundfundament för att individerna ska vilja försvara samhället och staten. Denna tilltro är en slags armering i samhällsbygget. Sjunker denna tilltro finns en risk för att samhällsbygget bli sprött, utanförskapet kan tillta och framtiden för samhället och staten som vi känner den idag, kan ta en annan utvecklingsriktning än den vi avsett.

Försvarsvilja är därför inte enbart ett krigstida eller ens ett militärt uttryck. Det handlar också om viljan att inordna sig under det politiska systemets funktion som ställföreträdare för medborgarna och tilltron till det politiska systemets förmåga att främja individens egen utveckling. I ett skymningsläge är denna tilltro av avgörande betydelse för att individerna i landet också är beredda att ställa upp på de uppoffringar som kommer att krävas.

Stockholm i oktober 1997

Richard Tellström och Yvonne Hanses Fagell

SYFTE

Denna studie behandlar debatten i svensk press om det svenska totalförsvarets utformning såsom den föreslagits av regeringen i totalförsvarspropositionen hösten 1996 (prop. 1996/97:4). Syftet med studien är att belysa om och hur skribenter och debattörer kopplar samman försvarets utformning, som det föreslås i försvarspropositionen, med försvarsvilja samt om man anser det rimligt och möjligt att göra väpnat motstånd i händelse av att Sverige angrips med vapen av en främmande makt.

Studien utgår från antagandet att ett försvarsbeslut, som normalt tas vart femte år, bl.a. ger upphov till en säkerhetspolitisk debatt om det rätta och rimliga i att försvara sig och landet. Genom att följa och analysera denna debatt som den framträder i svensk press kan man få indikationer om hur synen på försvarsviljan är i landet.

Studien vill belysa hur ledarskribenter, debattörer och insändarskribenter i svenska tryckta medier självständigt uttrycker sig i en egen sammanhållen text. Nyhetsartiklar, där det normalt är en journalist som tolkar eller återger utsagor och händelser, ingår alltså inte i det analyserade pressmaterialet.

Följande två huvudfrågeställningar skall belysas:

-Hur speglas försvarsviljan och tilltron till de politiska institutionerna med avseende på olika aspekter av försvarsfrågan såsom det framkommer i mediedebatten inför totalförsvarsbeslutet 1996 (FB96)?

-Hur speglas debatten om rimligheter och

möjligheter att göra organiserat väpnat motstånd i händelse av krig som det framkommer i mediedebatten om FB96?

FÖRSVARSPROPOSITIONEN I ETT SAMMANDRAG

Regeringen föreslår i sin proposition 1996/97:4 "Totalförsvaret i förnyelse: Etapp 2" att försvaret får en tioprocentig besparing på 4 miljarder kronor årligen under perioden 1997-2001.

Regeringen motiverar besparingarna med de stora säkerhetspolitiska förändringar som skett efter det kalla krigets slut men också att försvarets kostnader måste underkastas samma hårda prövning som andra samhällsutgifter.

Besparingarna görs både i krigsorganisationen och i försvarets grundorganisation. Krigsorganisationen och ledningssystemen föreslås år 2001 bl.a. innefatta (1996 års organisation inom parentes):

- 13 (16) armébrigader
- 24 (30) ytstridsfartyg, på sikt 20
- 9 (12) ubåtar
- 13 (16) stridsflygdivisioner, på sikt 12
- 16 (24) flygbasbataljoner
- 16 (26) försvarsområdesstaber
- 3 (6) arméfördelningsstaber

I propositionen föreslås en rad neddragningar av förband och utbildningsplatser (bl.a. nedläggning av F15 i Söderhamn, Lv4 i Ystad och S2 i Karlsborg), men också fortsatta satsningar på de nya vapenplattformarna och andra projekt för materielförnyelse (bl.a. robotsystemet Bamse, nya fartyg och en tredje delserie av JAS 39

Gripen, samt internationellt gemensamt utvecklings- och samarbete). Personalstyrkan inom försvaret föreslås minska med 4.000 fram till år 2001.

Regeringen föreslår att flera kontrollstationer ska genomföras under försvarsbeslutsperioden för att se om det säkerhetspolitiska läget förändras på ett sådant sätt att försvaret inte kan genomföra de anvisade besparingarna, t.ex. till följd av ökad internationell spänning. Beslut om återtagning av försvarsförmågan ska då fattas av regering och riksdag.

Den socialdemokratiska regeringens försvarsproposition möts med kritik från riksdagens övriga partier; bl.a. presenterade moderaterna ett eget förslag. Under hösten 1996 förs diskussioner i försvarsutskottet om förslaget och det står så småningom klart att regeringen kan med centerpartiets hjälp vinna majoritet för förslaget. Debatten och ställningstagandena i försvarsutskottet under hösten färgar av sig på tidningarnas ledarsidor men märks också i resonemangen hos insändarskribenter och debattörer. Bland annat framförs tvivel om våra möjligheter till anpassning eller tillväxt i styrka om orosmolnen skulle hopas över Europa.

Den 13 december bifaller riksdagen utskottets förslag genom en majoritet bestående av socialdemokraterna och centerpartiet. Övriga riksdagspartier reserverar sig mot beslutet i 87 reservationsmoment.

TIDSANDAN HÖSTEN 1996

En samhällsdebatts uttryck och utseende, såväl vad gäller argumentval som angreppsvinkel på problem, är till stor del påverkad av den tidsanda som råder. Tidsanda är ett flerdimensionellt begrepp och med detta menar vi den anda i samhället som är relaterad till en bestämd tid eller tidsepok, och som bl. a. består av en blandning av människors relation till det politiska sam-

hällsklimatet, de ekonomiska förutsättningar som är rådande, det kulturella kontext som människorna i ett geografiskt område samlar sig kring. Tidsandan "stakar ut området" inom vilket de flesta debattörer rör sig. Få debattörer tar sig utanför gärdesgården som inhägnar tidsandan.

Huvudfåran får till följd att vissa typer av argument blir rikligt förekommande medan mer oväntade tanke sätt uppfattas som avvikande och får svårare att nå genomslag. Det kan därför vara på sin plats att förståelsen av vissa resultat i studien att friska upp minnet om vad som gällde hösten 1996.

Den förda försvarsdebatten ska ses mot bakgrund av att det militära hotet mot Sverige upplevs som litet efter det kalla krigets slut i och med Sovjetunionens sönderfall. Aktuella hot mot samhällskroppen beskrivs idag i stället vara av ekonomisk art, särskilt då skattetryck och/eller arbetslöshet, ungdomars och invandrades utanförskap, miljörelaterade problem samt växande problem med organiserad brottslighet (bl.a. SPFs rapport nr 170, "Opinion 96", sid 58-59).

Situationen för flertalet svenskar är materiellt sett mycket god, statsekonomin är efter några svaga inledande år på 90-talet med hårda offentliga besparingar på väg att vända och ett mer typiskt svenskt tillväxtläge ser ut att inställa sig.

Hösten 1996 är det två år kvar till ordinarie svenska allmänna val. Arbetslösa, fackliga företrädare och pensionärer marscherar på gatorna i Stockholm och protesterar mot statsminister Göran Perssons regering och den nedskärningspolitik den för. Protester förs också fram mot samhällets toppar, både politiker och företagsledare, för deras höga löner och frikostiga fallskärmar. Politikernas moral ifrågasätts också efter flera avslöjanden om kreditkortstrixande och nattklubbsbesök.

Rysslands president Boris Jeltsin genomgår en hjärtoperation vilken medför att den ryska ledarskapsfrågan diskuteras intensivt. Flera östeuropeiska länder aspirerar på medlemskap i Nato. I Belgrad marscherar invånarna och protesterar mot fusk i lokalvalen. I USA är det presidentval som vinnas av Bill Clinton för en ny mandatperiod. En debatt pågår i FN om vem som skall bli ny generalsekreterare och Kofi Annan utses efter flera provomröstningar till ny FN-chef.

Livsmedelsfrågorna står högt på den svenska debattagendan efter vårens larmrapporter om Galna-ko-sjukan och genmanipulerad mat. I Skåne strider rivaliserande MC-gäng mot varandra.

En hel del utrymme i medierna ägnas åt Östersjöregionen och den roll Sverige spelar i arbetet med att bygga upp ett omfattande samarbete inom de politiska, ekonomiska, sociala och kulturella områdena.

Vid sidan av tidsandans påverkan på de frågor som debatteras i samhället är det också viktigt att vara uppmärksam på att försvarsmaktens verksamhet diskuteras utifrån särskilda förutsättningar och villkor. I debatten är den inte en given del av den generella offentliga verksamheten (vård, skola, omsorg osv). Tvärtom så råder det i debatten, av historiska centralmaktsskäl, det paradoxala förhållandet att försvaret stöds starkt av de som normalt inte förordar offentlig verksamhet och tas avstånd ifrån av de som normalt stödjer det offentliga.

DEFINITIONER OCH TOLKNINGAR

Studien av försvarsvilja kopplat till debatten om försvarspropositionen gör det nödvändigt att i några korta ordalag beröra definitionen av själva begreppet försvarsvilja och hur vi tolkat in försvarsvilja i mediematerialet.

Betydelsen av begreppet "försvarsvilja", och andra närbesläktade försvarsbegrepp, och hur dessa innehållsligt ska definieras och tolkas har sedan lång tid diskuterats inom det psykologiska försvaret och senast i en antologi utgiven av Styrelsen för psykologiskt försvar (Meddelande 139 "Försvarsvilja år 2000").

I antologin påpekas bl.a. att det är skillnad på försvarsvilja och att vilja ha ett försvar. Den allmänna försvarsviljan har definierats som ett socialpsykologiskt begrepp och gäller:

"Individens åsikt eller vilja att vi som kollektiv, samhälle, nation bör eller inte bör använda våra militära resurser för att försvara landet vid ett utifrån kommande militärt angrepp eller hot" (aa, s 12).

Men försvarsviljan kan inte enbart gälla försvar av territoriet utan måste också kopplas till vad medborgarna anser vara värt att försvara. Det gäller då tilltron och förtroendet för statens och samhällets förmåga att ta tillvara och skydda individens intressen, som medborgare såväl som samhällsindivid och människa.

I genomgången av mediematerialet har vi använt oss av SPF:s definition ovan av vad försvarsvilja är. I vårt konkreta bearbetande av pressmaterialet får definitionen till följd att vi klassificerat att "försvarsvilja" föreligger i en skribents text när denne tar för givet eller på annat sätt förutsätter att Sverige ska ha ett militärt och civilt försvar, oavsett om de anser att storleken eller utformningen på försvaret kan vara större eller mindre än den är idag.

När skribenterna uttrycker att de på något sätt känner eller ser ett hot mot denna förutsättning, har vi definierat det som ett tecken på sviktande försvarsvilja.

Under den här studerade perioden har det publicerats många debatt-, ledar- och

insändarartiklar som ur en allmänpolitisk synvinkel menar att det som byggts upp i Sverige under decenniernas gång är värt att försvara, t.ex. skilda ställningstaganden för att bevara Sveriges "välfärd". Sådana ståndpunkter skulle i någon mening kunna tolkas som uttryck för försvarsvilja. Dock skulle en sådan intolkning i denna studies belysande av försvarsviljan och rimligheten att göra väpnat motstånd i händelse av angrepp innebära att materialmängden blev ohanterligt stor. Därför har endast artiklar med en *direkt* koppling till försvarspropositionen tagits med.

I denna rapport redovisas generellt sett alla skribenter med namn, titel och organisation i den mån detta anges i artiklarnas signatur. Detta görs för att möjliggöra för läsaren att själv avgöra artiklarnas tyngd och validitet. Undantag görs dock för de artiklar som uppenbarligen är skrivna av privatpersoner. Där anges istället "insändarskribent" eller liknande.

Artiklar som signeras med namn och ordförandetitel och/eller ett organisationsnamn är vanligen personer som representerar en grups åsikter. Detta anges i alla förekommande fall i denna rapport.

Vi har i rapporten valt att av läsbarhetsskäl kalla *totalförsvarsbeslutet* som det egentligen heter i propositionen, för det kortare *försvarsbeslutet* eller FB96. När vi talar om "försvaret" är det, om inget annat anges, det militära försvaret som avses.

FÖRSVARSPROPOSITIONENS KÄNSLOSVALL

Ett försvarsbeslut som redan i sin föreslagna utformning innebär nedläggningar av och omflyttningar mellan flottiljer och förband ger i dagens arbetslöshetstider upphov till starka affekterade känslor och en intensiv polemiserad debatt.

Lokala politiska företrädare och riksdagsmän från län, landsting och kommu-

ner som berörs av försvarsminskningarna förutsätts dra sitt svärd och gå ut och strida för "sitt" lokala/regionala regemente. En politisk företrädare som inte gör det ansätts (politiskt) mycket hårt och får svårt att argumentera för sitt kommande återval.

Det krävs politiskt mod och styrka att stå för ett förslag som förordar en nedläggning. De riksdagsmän som företräder en nedskärningsuppfattning förklarar ofta sina ställningstaganden med att antingen så talar helhetssynen för att ett visst lokalt förband skall läggas ned eller så "har de inte lyckats få gehör för sin uppfattning" att förbundet ska vara kvar. Det är ingen ovanlighet att vissa politiker i riksdebatten förordar nedskärningar av försvarsanslagen men i den lokala debatten anser att det lokala förbundet ska vara kvar.

Det är också förenat med större politiska problem för en politiker att förorda en nedläggning av ett lokalt regemente, än om det t.ex. hade varit fråga om ett lokalt miljöförstörande företag.

Den politiska skiljelinjen mellan anhängare och motståndare till den föreslagna inriktningen på försvaret går tämligen skarpt mellan å ena sidan den socialdemokratiska regeringen och centerpartiet, å den andra sidan moderaterna, folkpartiet liberalerna och kristdemokraterna. Miljöpartiet och vänsterpartiet håller allmänt en låg debattprofil när det gäller försvaret.

Samsynen mellan regeringen och centerpartiet märks också i materialet genom att flera debattartiklar är gemensamt signerade av en socialdemokrat och en centerpartist.

Enstaka företrädare för socialdemokraterna på lokal och regional nivå kritiserar regeringen för att inte ha tagit hänsyn till nedläggningshotade regementens tillgångar och förtjänster. Denna kritik är inte omfattande eller utmärkande.

METOD OCH MATERIAL

Underlaget till studien utgörs av debatt-, ledar- och insändarartiklar ur svensk dags- och fackpress under perioden 20 september till 13 december 1996. Mediebevakningen har utförts av Imedia AB under den period som regeringens försvarsproposition varit känd för medier och allmänhet (den lades fram den 19 september) och till dess försvarsbeslutet fattades av riksdagen, vilket skedde den 13 december.

Imedia AB har bevakat svensk dagspress omfattande 16 rikstidningar, 54 stora landsortstidningar och 94 små landsortstidningar. Mediebevakningen har avsett artiklar där försvars- och säkerhetspolitik diskuteras i samband med försvarspropositionen.

Mediematerialet består av 374 unika artiklar; cikulerande artiklar och dubletter som publicerats i en huvudtidnings avläggartidningar, har således bearbetats endast en gång.

Pressmaterialet har granskats kvalitativt utifrån hur skribenterna behandlar studiens frågeställningar. I analysen har mediematerialet indelats i tre olika grupper. Dessa är:

1. Ledarartiklar: Artiklar publicerade på tidningens ledarsida, med eller utan signatur av tidningens ledarskribent.

2. Debattartiklar: Artiklar av debatterande typ, dvs där skribenten för en sammanhål-

len och resonerande argumentation med konsekvensbeskrivningar och slutsatser. Vanligtvis är det längre artiklar skrivna av företags- och organisationsföreträdare eller fria debattörer, och de publiceras ofta på en tidnings särskilda debattsida, eller om sådan saknas, på insändarsidan.

3. Insändarartiklar: Artiklar som innehåller ett enklare direkt ställningstagande, tyckande eller åsikt, oftast utan bredare resonerande argumentering eller konsekvensbeskrivning. Vanligtvis kortare artiklar skrivna av privatpersoner, men organisations- och företagsföreträdare förekommer också. Publiceringen görs på tidningarnas insändarsidor.

Fördelningen av det analyserade materialet under perioden framgår av den till denna studie bilagda uppställningen.

MATERIALETS TILLFÖRLITLIGHET

Mediebevakningens träffsäkerhet kan ibland vara mycket varierande. Läsningen av tidningarna vid mediebevakningsföretagen sker manuellt och därför finns det en risk att "den mänskliga faktorn" gör att artiklar missas. Det totalt publicerade artikelmaterialet kring det aktuella ämnet kan misstänkas vara större än det material som denna studie baseras på. Efter en manuell efterkontroll finner vi att ett antal artiklar saknas i materialet. Vi har

genomfört denna extra efterkontroll på två dagstidningar, Ljusnan och Hudiksvalls Tidning, båda under perioden 7-12 december 1996. Valet av just dessa tidningar gjordes utifrån förhållandet att dessa täcker Söderhamn med omnejd och därmed har den nedläggningshotade flygflottiljen F15 inom sitt spridningsområde. Tidningarna kan därför antas ha ett större intresse av att publicera ledar-, debatt- och insändarmaterial om försvarspropositionen än andra tidningar.

Ljusnan publicerade under kontrollperioden tre artiklar som passade in i bevakningsprofilen men av dessa finns endast en med i grundmaterialet. Även Hudiksvalls Tidning publicerade tre artiklar i ämnet under analysperioden varav två ingår i det studerade materialet.

Isnart sagt alla sammanhang där ett mer omfattande mediematerial skall analyseras, får man räkna med ett visst bortfall. Med hänsyn bl.a. till att den materialmängd som ligger till grund för denna studie är så pass omfattande - 374 artiklar - torde man knappast behöva befara att några viktigare aspekter eller argument i debatten har gått förlorade. Undersökningsmaterialets tillförlitlighet i kvalitativt hänseende torde vara acceptabelt. Däremot bör man vara försiktig i slutsatser baserade på mediematerialet i kvantitativa termer.

Ett pressmaterial är endast till vissa delar representativt för vad svenska folket tycker om försvarsvilja och väpnat motstånd i händelse av angrepp. Orsaken till detta är bl.a. att det är tidningarna som väljer ut vad de vill publicera och som granskar av det material som publicerats har man liten uppfattning om vad tidningarna valt bort och kastat i papperskorgen.

Tidningarnas debattredaktörer och insändarredaktörer vill inte för utomstående berätta på vilka grunder som man baserar sina beslut på att ta in det ena och förkasta

det andra. I de sparsamma intervjuer som gjorts med debattredaktörer framhåller dessa att de försöker spegla debatten som den är utan vinklingar eller partiska ställningstaganden. Men under 1990-talet har det t.ex. förts en het diskussion om vad som krävs för att man ska få en artikel publicerad på Dagens Nyheters debattsida, efter att tidningen anklagats för att vinkla debatten.

Det finns tyvärr inga genomförda undersökningar i Sverige om vad tidningarna väljer ut och vad man väljer bort, så det är endast möjligt att ha en subjektiv uppfattning om materialets "åsiktsrelevans", utifrån synpunkten att det ska vara representativt för svenska folket. Tidningarnas urvalskriterier styrs av olika meningar och uppfattningar om debattartikelns relevans, politiska innehåll, åsiktsrepresentativitet, språkdräkt, tidsaktualitet osv (jämför Martinsson och Säljö i SPF-rapport nr 169-5, "Bilder av EU", s 9 ff). Vår erfarenhet av debatterande mediematerial från andra sammanhang är att det väl speglar den engagerade delen av befolkningen, men att det inte säger något om dem som inte bryr sig så mycket om frågan.

Debattmaterialet uppvisar en intressant könsmässig snedfördelning. Följande konststillhörighet har skribenterna i insändar- och debattmaterialet (221 artiklar totalt):

- 81 procent män (179 artiklar)
- 8 procent kvinnor (18 artiklar)
- 3 procent både män och kvinnor (7 artiklar)
- 8 procent ospecificerade (17 artiklar under signatur)

Fördelningen är dock inte ovanlig i debattsammanhang; män är av olika skäl mer benägna att föra fram sina åsikter än vad

kvinnor är, särskilt gäller det debatten på det lokala- och regionala planet. Detta gäller sannolikt också ett ämne som försvarspolitik.

Försvarsämnet engagerar som väntat många militärer, men många av dem som skriver är pensionerade från sina tjänster. Politiker är också en stor grupp i materialet. En gruppindelning av insändarskribenter och debattörer efter titel, yrke eller organisationstillhörighet ser ut så här (221 artiklar):

- 38 procent är militärt anknutna (84 artiklar)
- 34 procent är politiskt anknutna (75 artiklar)
- 28 procent har annan anknytning (62 artiklar)

PUBLICERINGSFREKVENNS

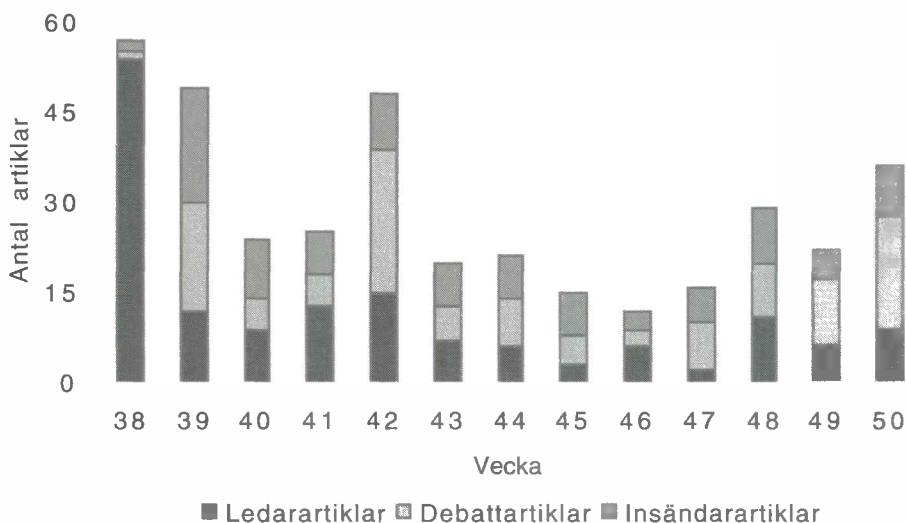
Mediedebatten om försvarsförslaget varierar under hösten 1996. Samtliga artiklar är publiceringsmässigt väl spridda över perioden men med en större ansamling i samband med att försvarspropositionen läggs fram i september och när beslutet närmar sig i mitten av december.

I oktober märks en topp i publiceringsfrekvensen vilket härrör sig framförallt till kommentarer till moderaternas försvarsmotion och en partiledardebatt i riksdagen där ett folkpartiutspel om svenskt Nato-medlemskap debatteras.

Ledarkommentarerna har sin topp omedelbart efter det att försvarspropositionen lagts fram, därefter vidtar i huvudsak ett lokalt kommenterande om vad försvarsförslaget får för konsekvens för det lokala regementet (se bild 1).

BILD 1: PUBLICERINGSFREKVENNS 20 SEPT - 13 DEC 1996

Ledare-, insändare- och debattartiklar om regeringens proposition "Totalförsvar i förnyelse 1996/97:4".

INSÄNDARARTIKLARNAS

Insändarmaterialet är tämligen omfattande. Under den undersökta perioden har det publicerats 99 unika artiklar. Skribenterna är till övervägande del män, 75 stycken. Endast 6 insändare har kvinnor som avsändare; 17 insändarartiklar har inte gått att könsbestämma då de skrivits under signatur.

Materialet är tyvärr för litet för att göra några definitiva iakttagelser om eventuella skillnader i manlig eller kvinnlig syn på försvarsviljan och möjligheterna till ett väpnat motstånd i händelse av angrepp.

DEBATTARTIKLAR PÅ CIRKULATION

Politiska debattörer sänder ofta sina artiklar till tidningar över hela landet, t.ex. till tidningar inom en särskild företagsgrupp eller av gemensam partifärg. Publiceringen av artiklarna varierar och det förekommer att tidningarnas debattredaktörer skär ned omfånget varför artiklarna stympas mer eller mindre. Under perioden har det publicerats 122 debattartiklar.

I debattmaterialet finns några få artiklar som är uppbyggda efter en mall, dvs vissa textavsnitt i debattartikeln är lika mellan olika debattörer men samtidigt finns en lokal anpassning av texten, beroende på var i landet den ska publiceras. Sådana mallartiklar produceras vanligen av centrala opinions- eller partikansliet och sänds till debattörerna vilka bearbetar dem och anpassar artikeln till lokala förutsättningar. Läsarna vet i allmänhet inte om att de läser en centralt producerad artikel, där textutrymme lämnats tomt för att politiker och debattörer ska kunna fylla i den lokala ortens namn, regementstyp och regementsnummer, eller om det är en artikel som är genuint producerad för den egna regionen.

LEDARKOMMENTARER ENLIGT PARTILINJEN

Ledarskribenterna företräder generellt i sina kommentarer sitt partis uppfattning i försvarsfrågan, dvs center- och (s)-tidningar är positiva till propositionen och menar att den tar väl hänsyn till det aktuella säkerhetspolitiska läget och innebär en försvarsmässig förnyelse. Tidningar som företräder den borgerliga oppositionen uttrycker emellertid stark eller mycket stark kritik mot förslaget men framförallt mot regeringen och centerpartiet.

Tidningar på orter som berörs direkt av regementsnedläggningar är som väntat mer aktiva och publicerar flera ledarartiklar under hela höstperioden.

Ett generellt intryck är att ledarskribenterna i liten utsträckning driver ett längre politiskt resonemang. Ledarkommentarerna är istället mer ett politiskt refererat och betygsättande, ofta inom ett väldigt brett fält som t.ex. en försvarsproposition utgör. Skribenterna väljer ut ett eller ett par områden i propositionen, vanligen de med lokal förankring, och refererar och betygsätter dessa. Ledarartiklarna tenderar därför att bli ganska ytliga och översiktliga i sitt resonemang.

Publiceringsfrekvensen på ledarartiklarna är som högst omedelbart efter presentationen av försvarspropositionen den 19 september. En viss ökning kan märkas i oktober i samband med ett folkpartistiskt utspel om Sverige och Nato, moderaternas partimotion om försvaret och FN-omröstningarna om nya medlemmar i säkerhetsrådet samt dagarna före riksdagsbeslutet om totalförsvaret den 13 december.

Tonen på ledarplats liknar mer den på insändarsidorna än den på debattsidorna. Ledarskribenterna använder ofta ett skarpt språk för att tydligt mejsla ut sina åsikter. Detta är en del av den politiska retoriken varför en analys av ledarartiklar och led-

arkrönikor måste ses i ett perspektiv där orden synes hårda men inte är så oförsonliga som de verkar.

Under perioden har det publicerats 153 ledarartiklar.

FÖRSVARSVILJAN OCH TILLTRON TILL DE POLITISKA INSTITUTIONERNA

Av de 99 insändarartiklarna uttrycker 91 skribenter ett stöd för ett väpnat försvar på det sätt det är organiserat idag men några gör förbehåll för att det ska vara större eller mindre i storlek. Resterande skribenter anser att försvaret antingen inte behövs alls eller att det borde skäras ned kraftigt av besparingsskäl. Bland dem som är för det väpnade försvaret finns samtidigt många som är oroad för Sveriges framtida möjligheter att kunna försvara sig.

Alla 91 studerade insändarskribenters artiklar, som uttrycker stöd för ett väpnat försvar, har huvudutgångspunkter som uppvisar likartade synsätt över hela landet. I insändarskribentens anförda resonemang kan det iaktas ett mönster: en insändarartikel innehåller vanligen i större eller mindre omfattning någon av följande vinklar:

- Tilltro/misstro mot politikerna/institutionerna.
- Politisk kohandel i propositionen, inte försvarspolitiska fakta.
- Felaktigt bedömd hotbild.
- Områden lämnas oförsvarade.
- Kuppförsvaret utarmas.
- Oförmåga att klara strategiskt överfall.
- Oförmåga att klara av längre försvar.
- Frivilligutbildningen drabbas.
- Den civila krisberedskapen minskar.

Givetvis förekommer också andra utgångs-

punkter, men då utan ett mer sammanhållet mönster.

Argumenten för ett bevarande av den lokala militära inrättningen ser också ut på ett likartat sätt över hela landet. De vanligaste skälen i insändarmaterialet till varför det egna regementet måste vara kvar är:

- Bästa och billigaste utbildningen.
- Bra övningsområden.
- Nya byggnader (kapitalförstöring att lägga ned).
- Värnpliktsociala skäl.
- Historiska traditioner.
- Bra arbetsplatser för make/maka.

Mindre vanligt, men ändå förekommande, är behovet av regementen för ett bibehållande av regionalt kuppförsvaret och mobiliseringsstödjande förband.

En viss del av insändarskribenterna lyfter fram det "egna" regementet framför andra förband. Ibland tenderar inläggen att anta "sandlådekaraktär" och lokala kommunpolitiker anklagas i insinuanta ordalag för att i hemliga dokument och uppvaktningsrapporter ha baktalat andra förbandsorter. En insändarskribent från Ängelholm får exemplifiera denna kategori. Han skriver i Ljusnan (5 december):

"Söderhamns kommuns dokument, som överlämnades till utskottet i samband med den uppvaktnings- och föredragning som genomfördes i höst, är ingen munter läsning. Dokumentet återger sida upp och sida ner en jämförelse mellan F10 och F15, där ingenting på F10 är bra och allt är till F15:s fördel. (...) Det skulle vara på sin plats att kommunledningen lämnade ut dokumentet till allmänheten. Invånarna i Söderhamn borde få kännedom om detta dokument och det taskspeleri som deras representanter bedrivit."

Tilltron till den politiska handläggningen är också svag från den politiska oppositionen. Det förs fram anklagelser om att regeringen farit fram med osanning om vad som varit de verkliga beslutsgrunderna till försvarsbeslutet. Den folkpartistiske riksdagsmannen Karl-Göran Biörsmark skriver i en debattartikel i Folkbladet (11 december):

"ÖB:s utgångspunkt var helt naturligt baserad på försvarsstrategiska övervägningar och lösningar. Försvarsministern tillsammans med (c) har uppenbarligen haft andra bevekelsegrunder än militärstrategiska. Vilka får vi väl aldrig veta."

Uppbyggandet av förtroendet mellan försvaret och det civila samhället är grundläggande för ett försvar med folklig förankring. Det är därför viktigt att försvarsområdesstabernas arbete utförs nära befolkningen. Det menar Krister Jönsson och Ulf Laurén, båda (fp)-ledamöter i Gävle, i en debattartikel (Arbetsbladet, 26 november). Försvaret bör vara alla medborgares angelägenhet och allas ansvar, skriver de båda och fortsätter:

"Ska Sverige försvaras och fungera i kristider och i krig är det mycket viktigt att den civila delen också i förberedelseskedet - och det är i fredstid, till och med djupaste fred - byggs upp i stabila relationer. Då får försvaret det civila stöd som behövs och det civila samhället får den trygghet som det eftersträvar."

LOKALA REGEMENTEN SOM FÖRSVARSSYMBOLER

Ett återkommande argument i insändarmaterialet för bibehållande av ett visst regemente eller flottilj är att skribenterna anser att det lokalt placerade förbandet är ett konkret bevis på att medborgarna blir försvarade i händelse av krig. Ett intryck

av insändarmaterialet är att av historiska skäl betyder själva synligheten av försvarssymbolen mycket för försvarsviljan. Borttagandet av förbanden gör att människor känner att de berövas något. Själva berövandet av symbolen (förbandet) gör att man temporärt tvivlar på landets möjligheter att försvara sig vid ett väpnat angrepp.

Det finns dock enstaka skribenter som tar fasta på att den fredstida utbildningsorganisationen inte har något att göra med krigsorganisationen, att regementen inte har till huvuduppgift att försvara sitt närområde. I en insändare i Västerbottens-Kuriren (29 september) anför följande:

"Utbildningen syftar väl ändå till att försvara Sverige, inte bara marken där man står, eller hur."

Bland de mer professionella debattörerna görs en klar distinktion mellan freds- och krigsorganisationen. Centerriksdagsmannen Anders Svärd ger i Hudiksvalls Tidning (23 september) uttryck för detta synsätt:

"Krigsorganisationen är utformad för att kunna försvara hela Sverige. Grundorganisationen har till uppgift att så effektivt som möjligt utbilda personal till krigsorganisationen."

En mer ovanlig vinkel i mediedebatten är argumenterandet för lokalt placerade regementen ur mobiliseringssynpunkt. Torbjörn Roxå, f.d. bataljonschef i Linköping, ger i en debattartikel (Östgöta-Korrespondenten, 14 oktober) sin syn på närhet och försvarsvilja:

"För en snabb mobilisering måste medborgaren kunna känna närhet till sina förband och ha kort väg att resa. Det är en förutsättning för den snabbaste och svåraste formen av anpass-

ning. Medborgaren fattar beslutet om han eller hon åker till mobiliseringsplatsen, inte politikerna. Detta innebär att medborgarna måste ha avståndsmässigt och emotionellt nära till sina förband och regementen. Försvarspropositionen är ett förslag som inte tar hänsyn till de faktorer som skapar förutsättningar för de värden och känslor som får svenska män och kvinnor att våga livet i kampen om Sveriges frihet och oberoende.”

FOLKVIJLA OCH FÖRSVARSVILJA

Försvarsvilja tolkas av flera skribenter som ett viljeuttryck av folket och ett folkligt förankrat väpnat försvar baserat på allmän värnplikt.

I det debatterande mediematerialet märks inte att försvarspolitikerna tagit allmänhetens känslomässiga bindning till ”sina” regementen på allvar. Avsaknaden på medkännande och empatiska uttryck från politikerna, som kommunicerar förståelse om vad brytningen av en gammal tradition med lokalt ansvar för försvarsinsatserna innebär, är påtaglig. Detta märks också i frustrerade och känsllosamma utspel av skribenter och debattörer om förlorad tilltro till politikerna. Dessa uttryck kan ses som signaler om ett sorgearbete; man måste få tid att vänja sig vid den nya situationen.

Rikslottachefen Nini Engstrand och Eva Flyborg, ordförande i Riksförbundet Sveriges lottakårer, menar att försvarets relation till medborgaren utgör grunden för dennes tillit till försvaret som garant för medborgarens säkerhet, och därmed försvarsvilja och uppoffringsbenägenhet hos medborgaren (Bohuslänningen, 12 oktober):

”Sverige har starka folkrörelser och en stark försvarsvilja. Ett land med starka folkrörelser och socialt nätverk är svårt att kuva. Det vet stormakterna. En av de viktigaste uppgifterna för lottorna och övriga frivilligorganisationer

är att nu se till att försvarsviljan fortsätter att breddas. Ett synligt försvar är en tillgång i ett sådant arbete. Tyvärr försvinner en bit av den naturliga integreringen av försvaret i samhället genom förbandsnedläggningarna. Försvaret blir mer osynligt för medborgaren.”

Generalerna Carl Björemans, f.d. Milobefälhavare Syd och Helge Gard, tidigare chef för armémateriel, skriver flera inlägg under hösten 1996, ibland var för sig, ibland tillsammans. De för en återkommande argumentation för allmän värnplikt och hemvärn som centrala delar i den folkligt förankrade försvarsviljan, och de varnar för vad försvarsbeslutet kan innebära för folkförsvaret. Carl Björemans i Dala-Demokraten (28 oktober):

”Den folkliga förankringen röstas inte fram i riksdagen. Den växer fram ute i samhället och den är starkt beroende av hur försvaret och dess verksamhet utformas och hur meningsfull utbildningen upplevs av de som fullgör sin pliktutbildning.”

Carl Björemans utvecklar detta vidare och menar i Östgöta-Correspondenten (9 december) att värnrättan (rätten för alla vapenföra att delta i landets försvar) är på väg att gå förlorad när den lokalt placerade grundutbildningen försvinner:

”Folkförsvaret innebär ett ömsesidigt om än tyst avtal mellan folket och staten; det finns inte bara värnplikt utan också värn rätt. Folket håller på att berövas sin värn rätt.”

Centerriksdagsmännen Sivert Carlsson och Eskil Erlandsson påtalar att försvarets organisatoriska indelning måste utvecklas för att ligga i fas med samhällets utveckling (Barometern, 3 december):

”Den militära territoriella indelningen i

försvarsområden bör i stället anpassas till den framväxande civila regionindelningen. Detta för att behålla en stark folklig förankring.”

En mer udda vinkel i mediematerialet är frågan om hur invandrarna ska kunna inlemmas i försvarsorganisationen om de tvingas resa långt till utbildningsförbanden. En major och andra generationens invandrare, skriver i Svenska Dagbladet (4 november) att sönerna i invandrarfamiljerna ofta är språkrör för familjen gentemot myndigheterna vilket ställer krav på värnplikt inom närområdet:

”Stockholm, Södertälje, Malmö och Göteborg är de orter där i princip samtliga nya invandrare bor. Helt naturligt är ju att invandrare söker sig till de platser där deras likar finns. Vi vägrar ju släppa in dem i vårt samhälle. Inför kommande försvarsbeslut ser vi med oro på de konsekvenser den föreslagna förbandslokaliseringen skulle få för dessa människor och vårt samhälle. Ett folkförsvar kräver folklig förankring.”

Dala-Demokraten (s) tar upp en annat ämne och skriver på ledarplats att Ryssland idag och förmodligen också i morgon inte utgör något ”omedelbart militärt hot mot Sverige”. Tidningen tycker dock att bevarandet av Dalregementet i Falun är riktigt (20 september):

”Regeringen och centern ger också överbefälhavaren Owe Wiktorin en välförtjänt näsknäpp. Satsningen på folkförsvarstanken, som förmodligen räddade kvar I13, framför en tekniktung försvarsstyrka, är rätt. Historien har visat att ett folk som sluter upp om försvaret, där försvarets olika grenar har regionalt stöd, sällan kan besegras.”

NEJ TILL MILITARISM

Bland de 99 insändarartiklarna om försvarets framtid är det endast en (1) skribent som tar ett ideologiskt avstamp för sitt resonemang. Det är Stig Walfridsson från Söderhamns kommunistiska arbetarekommun som välkomnar en nedläggning av den lokala flygflottiljen (Hudiksvalls Tidning, 20 november):

”Frågan är större än bara F15:s vara eller icke vara. Det gäller militarismens grundprincip, att konflikter ska lösas med våld. (...) Låt oss satsa på människor och liv i stället för på död och förintelse.”

Under hösten har det publicerats en (1) debattartikel där skribenten ställer sig positiv till nedläggningen av en flygflottilj - även här gäller det F15 i Söderhamn. Skribenten anför i en lång artikel att eftersom det inte är försvarsstrategiska skäl som gäller i diskussionen om F15 så måste man omedelbart diskutera Söderhamns hela framtid i form av nya verksamheter och alternativ sysselsättning (Hälsingekuriren, 19 november).

ÖFÖRSVARADE OMRÅDEN MED FÖRSVARSBESLUTET

Skribenterna ställer sig ofta oförstående inför politikernas resonemang att det svenska försvaret ska klara av ett överraskande anfall med begränsade styrkor, dvs det som tidigare kallades strategiskt överfall. Särskilt stor upprördhet märks bland norrländska skribenter. En insändarskribent kritiserar minskningen av förbanden i norra Sverige och avslutar sin insändare (Norra Västerbotten, 1 oktober) med:

”Invånare i norra Sverige - agera nu och tala om för Thage G och Sveriges regering att Lapplandsbrigaden har stor betydelse för Sve-

riges försvar samt att även Västerbottens frihet är värd att försvara."

En Umeå-bo för ett liknande resonemang och skriver i Dagens Nyheter (5 november):

"Regeringen säger sig ha strävat efter en "god geografisk spridning av fredsförbanden". Man undrar över de geografiska kunskaperna när cirka halva landet får en fredsbrigad, övriga delen tolv."

Mot detta resonemang invänder bl.a. centerns Pär Granstedt som i en debattartikel skriver att (Arbetet, 9 oktober):

"Brigader och olika specialförband är i högsta grad rörliga och skall kunna sättas in där de bäst behövs, oavsett var de är utbildade."

I samband med problematiken om vilken förvarningstid Sverige får om ett försämrat säkerhetspolitiskt läge uppstår, diskuterar några insändarskribenter behovet av geografiskt utspridda regementen för att klara av kuppförsvaret i händelse av ett strategiskt överfall. Per Richard, f.d. chef för hemvärnets stridsskola, skriver i ett inlägg (Östgöta-Correspondenten, 11 december) att försvaret av Göteborg uttunnas:

"Det är märkligt att man av de få brigader som blir kvar väljer att lägga ned Östgötabrigaden och Älvsborgsbrigaden med uppgift att ingripa mot Göteborg."

Ulla Magnusson-Urban, förbundslottachef i Älvsborgs lottaförbund, för ett liknande resonemang i sin debattartikel med anledning av nedläggningen av I15 i Borås (Borås Tidning, 11 december):

"Nästan 1,5 miljoner invånare står utan ett

regemente som har möjlighet att snabbt vara på plats."

Oro uttrycks också i en insändarartikel där skribenten menar att åstergötland lämnas oförsvarat, och han är mycket kritisk till regeringen och centerpartiet (Östgöta-Correspondenten, 9 oktober):

"I den nya propositionen talar man om att Ryssland kommer att vara kapabelt att genomföra ett strategiskt anfall inom sitt närområde redan vid sekelskiftet. Lagom till dess har centerpartiet och socialdemokraterna nedrustat Sverige."

Skribentens inlägg är typiskt för den uppgivenhet gentemot politikerna som präglar många insändarartiklar - man protesterar men inser innerst inne att det lönar föga. Detta är ett tydligt exempel på bristande tilltro till politikerna så som den kommer till indirekt uttryck hos insändarskribenterna.

POLITISK (IN)KOMPETENS

Flera skribenter som är för det väpnade försvaret ifrågasätter politikernas kompetens när dessa förfäktar försvarsneddragningarna. Det gäller i synnerhet de skribenter som bor i områden där flottiljer och regementen är nedläggningshotade. Här menar man att politikerna kohandlar med regionalpolitiska skäl för ögonen och att politikerna lämnar hela landsändar utan försvar. En skribent skriver i Skånska Dagbladet (28 september):

"Agerandet i frågan (om Lv4s nedläggning) vittnar om en uppenbar nonchalans och ett bristande intresse för att grunda sina beslut på relevanta sakförhållanden. Det är som medborgare och väljare beklämmande att se hur de ansvariga fullständigt struntar i att lyssna på landets samlade kompetens i frågan."

På ledarplats är tonen ofta polariserande och skarp i sitt uttryck. Den borgerliga oppositionspressen är inte oväntat mycket kritisk och anklagar regeringen och centerpartiet för inkompetens. Sådana anklagelser förs inte fram i direkta ordalag i (s)-pressen, (s)-skribenternas regeringskritik kläs i mer allmänna ordalag. Östgötens ledarskribent Karl-Gustaf Larsson skriver t.ex. (17 oktober):

"Att nedskärningar måste ske har jag förståelse för, men inte i denna omfattning. Ofattbart och skandal av högsta dignitet."

Östgöten upprepar sin kritik utan att direkt kritisera politikerna bakom förslaget (4 december):

"Fredagen den 13 (!) december tar riksdagen ställning till socialdemokraternas och centerns försvarspolitiska förslag. Ett förslag som i mycket bygger på regionalpolitiska utgångspunkter och mer dikteras av sentimentala byggeromantiska argument än på strikt försvars- och säkerhetspolitiska skäl. Därför offras Östergötland och garnisonen i Linköping."

KOHANDEL

Regeringens föreslagna nedläggning av förbanden i Borås, Linköping m.fl. orter anklagas av flera skribenter för att vara en effekt av kohandel med centerpartiet. Bevekelsegrunderna till valet av bevarandet av vissa regementen, medan andra drabbas av nedläggning, påstås vara en konsekvens av regionalpolitik och hänsynstagande till röststarka områden för centern, snarare än en avvägning av försvars- och säkerhetspolitiska omständigheter.

Kritiken mot politikerna är mycket hård och en kontrollerad ilska märks tydligt i

artiklarna. En debattör skriver i Borås Tidning (18 oktober):

"Det fulaste är, att man från början sade att endast militära skäl skulle avgöra, men nu ser man att framför allt partipolitiska och regional-ekonomiska intressen har fått dominera. Vilket falskspel!"

En officer i Umeå menar i en debattartikel att röstfisket har varit vägledande för centern och socialdemokraterna när man behandlat ÖB:s förslag (Västerbottens-Kuriren, 24 september):

"I smyg räknar Thage G röster inför kommande val och gör upp om en gammaldags kohandel med centervännerna, bakom ryggen på övriga aktörer. Med all respekt för demokratis process - det här luktar oerhört illa!"

I Skånska Dagbladet (25 september) skriver en insändarskribent att både centerledaren Olof Johansson och försvarsminister Thage G Peterson är skånefientliga, eftersom de föreslår att hela sydkusten från Halmstad till Åhus ska vara utan försvar.

Enstaka skribenter deklarerar att de som straff mot politikerna kommer att rösta bort de partier som förordar en nedläggning av lokala regementen. Signaturen "W, skattebetalare" avslutar sin insändare i Aftonbladet (12 december) med att:

"De riksdagsledamöter som lägger ned ett förband, t.ex. I20 i Umeå, innan vi vet hur mycket det kostar, röstar vi naturligtvis bort vid valet 1998."

Det finns i vissa artiklar en uppfattning att lokala politiker tvingats in i partifällan trots att de inte egentligen vill detta, de är en slags försvarspolitikens biskop Brask.

Signaturen "KJH" inleder sin insändare i Arbetet (9 december) med:

"Riksdagsmän alla kategorier! Visa kurage den 13 december och säg nej till försvarspropositionen i de delar den inte stämmer med verkligheten. Försvara de landsändar ni representerar. Låt inte partipiskorna vina inom främst centern och socialdemokratin. I synnerhet om Lv4 i Ystad är ni i så fall förda bakom ljuset av ministermygel som delar av försvarutskottet villigt understött."

De professionella debattörerna är av politisk tradition mer benägna att anklaga partier som gör en uppgörelse med varandra för att vara ett resultat av kohandel. I debattmaterialet finns många exempel på detta. Men det är mycket ovanligt att företrädare för uppgörelsen ifrågasätter dess tillkomst och innehåll. I en gemensam artikel skriver dock socialdemokraternas och centerpartiets distriktsordföranden i Gävleborg, Kenth Högström respektive Sven Bergström, att det uppstått en klyfta mellan den centrala och lokala politiska nivån (Hudiksvalls Tidning, 12 december):

"Behandlingen i försvarutskottet förefaller i allt väsentligt bara ha varit en transportsträcka. Vi har mycket svårt att förklara de sakliga grunderna för våra partiers nuvarande ställningstagande i riksdagen. (...)

Förtroendet för politikernas förmåga i allmänhet att fatta kloka beslut i stora frågor urholkas, när det visar sig att fakta och argument får ge vika för styrka, makt, veton och osynliga argument uttalade bakom kulisser och stängda dörrar."

Riksdagsledamoten Gullan Lindblad (m) menar också att försvarsuppgörelsen minskar medborgarnas tilltro till sina valda ombud (Falköpings Tidning, 18 oktober):

"Det är ett bedrövligt agerande svenska folket fått bevittna när det gäller försvarspolitik. Försvarspolitikerna har blivit en regionalpolitisk huggsexa för socialdemokrater och centerpartister, som är redo att lägga ned stora delar av det svenska försvaret men som nu gått och lovat vissa orter, vissa landsdelar, att "rädda" deras regementen. Det är inte undra över att svenska folket får dålig tilltro till politiker med ett sådant agerande."

En flygledare och reservofficer anser (Dagens Politik, 13 december) att riksdagspolitikerna uppvisar en flathet och att man sysslar med ett gallerispel. Den politiska handläggningen har präglats av ett politiskt bytesspel - flygförband har bytts mot arméförband, skriver flygledaren och fortsätter:

"Saklighet och långsiktiga bedömningar har därför fått ge vika för partipolitisk kohandel. Försvarutskottets roll har därför enbart kommit att omfatta uppgiften att klä ett redan fattat beslut i lämpliga ord och framstår därför endast som pliktskyldigt spel för galleriet. Det är därför beklämmande att i massmedia få höra ledamöter i nämnda utskott som uppenbarligen mot sin egen övertygelse ändå måste uttrycka en tillfredsställelse över detta betänkande."

På ledarplats är den politiska retoriken vassare. Center- och (s)-tidningar välkomnar i allmänhet uppgörelsen som framsynt. Borgerliga tidningar kritiserar uppgörelsen hårt eller mycket hårt och målar i mörka färger upp dess konsekvenser. Hallandsposten (ob lib) representerar det politiskt polariserade uttrycket om kohandelsuppgörelser som minskar förtroendet för politikerna (13 december):

"När riksdagen diskuterar vilka förband som

skall läggas ner och vilka som ska få vara kvar kommer med all sannolikhet de flesta att ha glömt bakgrunden till att försvaret skall omorganiseras. Inte minst de socialdemokratiska och centerpartistiska riksdagsmännen borde bli påmind om att de har ställt sig bakom en orimligt kraftig nedrustning av det svenska försvaret. För visst handlar det om politiskt hyckleri när halländska riksdagsledamöter från de båda partierna först röstar för att försvaret skall åderlätas på stora penningssummor och sedan slåss för att den egna regionens förband inte skall drabbas av den missriktade sparivern."

Ernst Klein, chefredaktör på borgerliga Östgöta-Correspondenten, tycker att de centerpartistiska riksdagsmännen på östgötabänken hycklar då de talar för Linköpingsgarnisonen och samtidigt röstar för en neddragning av försvarsanslagen. Klein skriver att "de förhoppningsvis kommer att få sitt välförtjänta straff" och fortsätter (7 december):

"En sak är säker: politikerföraktet kommer få en gödkur av omröstningarna om försvarets framtid. Politiker kan inte låtsas att de är två olika personligheter där den ena röstar som partiet vill och den andra ursinnigt bekämpar partiståndpunkten. Någonstans på vägen måste de välja, antingen acceptera och försvara partiets ståndpunkt eller också rösta emot den in i det sista."

Bland de s-tidningar som inte instämmer med det framsynta i regeringens förslag märks som väntat de tidningar som utkommer där regementen föreslås nedlagda. Socialdemokratiska Västerbottens Folkblad är mycket skeptisk till propositionens inriktning (20 september):

"Även om försvarsministern gjorde allt i går för att intyga de samlade journalisterna om att han inte hade tagit några som helst regional-

politiska eller partipolitiska hänsyn, så är det ett faktum att det genomgående är starka centerbygder som gynnas av hans omstöpning av ÖB:s förslag. Det är, som alla förstår, ingen politisk slump."

HOTBILDERNA

De hotbilder som målas upp i insändartidklarna lyfter oftast fram Ryssland som Sveriges militära huvudfiende. Ryssland beskrivs ha en orolig politisk framtid med en militär kapacitet som är stor redan idag och oförutsägbar för framtiden. Flera skribenter menar att Ryssland inte kommer att avstå från ett obehindrat Östersjö-tillträde. Något annat hotande land än Ryssland pekade inte ut av de insändarskribenter som stödjer tanken på ett väpnat försvar. En skribent får med sitt retoriska frågande exemplifiera insändarkårens sätt att uttrycka sig om Ryssland och det ryska hotet (Västerbottens-Kuriren, 15 oktober):

"Har ni reflekterat över att Ryssland förr eller senare kommer igen? Tror någon att ett starkt Ryssland accepterar ett Balkan under EU eller EG:s beskydd? Tror någon att Ryssland avstår nästan hela Östersjön?"

De skribenter som tar upp hotbilden till diskussion stödjer sig ofta på försvarsberedningens slutsatser, och menar vanligen att beredningen slagit fast att det är en osäker omvärldssituation som råder. En motsatt slutsats av beredningens bedömning gör centerns Pär Granstedt i en insändare (Arbetet, 9 oktober):

"Det är svårt med utgångspunkt från försvarsberedningens rapport komma fram till att Sverige är så hotat att försvaret måste undantas från de besparingskrav som drabbar alla andra, också angelägna, offentliga områden."

Kristdemokraternas partiledare Alf Svens-

son menar tvärtemot i en insändare, med udden riktad mot centern, att det är mycket svårt att ha några bestämda uppfattningar om situationen i vår omvärld (Östgöta-Correspondenten, 29 oktober):

"Men vem vågar idag ha någon absolut åsikt om den säkerhetspolitiska stabiliteten i vår närhet? Vi kristdemokrater är förvånade över att centern känner sig så säker när vi vet att dagens beslut sträcker sig 15-20 år framåt i tiden och när riken österut darrar."

Enstaka skribenter avvisar bilden av ett ryskt militärt hot och menar att vi ser en fredlig utveckling i vår omvärld. Signaturen "Besviknen sosse" skriver i Skaraborgs Läns Allehanda (29 november):

"Alla partier i riksdagen är ense om att det inte föreligger något hot mot vårt land. Hur kan då detta vansinniga slöseri få förekomma?"

Liknande tankar förs fram av en socialdemokratisk insändarskribent (Länstidningen i Östersund, 24 oktober):

"Ingen tror väl längre på fullt allvar på en världsomfattande militär konflikt inom ett tidsperspektiv, som vi med någon grad av sannolikhet kan överblicka. Det är en myt och hypotetiskt skenfäktari att tala om lokala konflikthot i vårt närområde."

Hotet mot Sverige upplevs av signaturen "Mister X" i Arbetet (24 september) som obefintlig och då måste försvarsbesparingar till, och skribenten avslutar:

"Jag har för övrigt väldigt svårt att tänka mig att Ryssland skulle anfälla Sverige när det inte ens klarar av att ta tillbaka Tjetjenien. De har heller ingen anledning att angripa Sverige."

Signaturen "Jerk" är av en liknande upp-

fattning (Skaraborgs Läns Allehanda, 1 oktober):

"Bland inbillade hot har det från öster varit förhärskande. Efter Sovjetunionens fall har hotbilden ändrats, och Jeltsins omval medför att all anledning till oro undanröjts för den överskådliga framtiden."

NYA HOT HAR UPPSTÅTT

Hotbilden mot vårt land ser annorlunda ut när de mer professionella debattörerna ska beskriva den. De är mer benägna att tolka tecknen om nedrustning och avspänning som signaler av en mer långsiktig trend och de upplever miljökriser och flyktingströmmar som mer aktuella och påtagliga hot än militära.

De professionella debattörerna är också mer benägna att lyfta fram värdet av en ny säkerhetsordning baserad på internationell samverkan och gemensamma insatser. Detta är en tydlig skiljelinje mot insändarskribenterna som i sin argumentation uttrycker mer samhörighet med det historiskt verkliga, men också upplevda, ryska hotet.

Anders Svärd, centerriksdagsman och ledamot av försvarsutskottet, skriver i flera debattartiklar att det säkerhetspolitiska läget har förbättrats men ändå är osäkert, varför den föreslagna inriktningen på ett anpassningsförsvar är riktig. Svärd menar dock att hoten om miljökatastrofer och flyktingströmmar är betydligt mer alarmerande än den ryska försvarsmaktens styrka och ambitioner (bl.a. Östgöta-Correspondenten, 17 oktober).

Angreppshotet har försvunnit, menar också Britt Bohlin, (s) och vice ordförande i försvarsutskottet, i en artikel i Göteborgs-Posten (13 december). Liksom tunga socialdemokratiska och centerpartistiska debattörer ser hon regeringens argument om det vidgade säkerhetsbegreppet som

nydanande och framtidsmötande. Bohlin sätter försvaret i en ny kontext med en förändrad hotbild:

"Dagens och morgondagens hot är inte bara militära, kanske inte ens i första hand militära. Försvaret måste också kunna hantera de nya, icke-militära hoten och fredstida påfrestningarna på samhället. Det vidgade säkerhetsbegreppet är verkligt nydanande i försvarsbeslutet."

"Nytt är också att fredsbevarande och humanitära insatser blir en av flera huvuduppgifter för försvaret. Här knyter vi an till den långa och fina tradition av svenska insatser i FN:s fredsbevarande verksamhet."

Samarbete med Ryssland är vägen till att minska det yttre hotsom finns mot Sverige, menar försvarsutskottsledamöterna Håkan Juholt (s) och Anders Svärd (c) i en gemensam debattartikel i Aftonbladet (26 oktober):

"Osäkerheten om den inrikespolitiska utvecklingen i Ryssland ökar angelägenheten av att Sverige förstärker samarbetet även inom försvars- och säkerhetspolitik med Ryssland. Säkerheten är odelbar. Den kan inte vinnas på någon annans bekostnad. Det är en avgörande insikt när dagens generation politiker ansvarar för att forma morgondagens säkerhetspolitiska arkitektur."

Ledarskribenterna skisserar samma hotbilder som insändar- och debattskribenterna. S- och c-tidningar menar att hotbilden är ljus och positiv, borgerliga tidningar varnar för osäkerheten om utvecklingen i Ryssland.

Flera s-tidningar uttrycker att det inte finns några militära hot mot Sverige. Värmlands Folkblad fastslår just detta, och skriver (20 september):

"Sanningen är ju att det inte finns några yttre hot mot Sverige. Det finns ingen krigsrisk, varken nu eller under överskådlig tid. Vare sig minkar eller ubåtar tycks som förr operera i vår närhet. Den nya kostym som försvaret alltså får är anpassad till en värld av avspänning."

På liknande sätt resonerar socialdemokratiska Aftonbladet (20 september):

"Svenskt försvar ska ha flexibilitet, en stark anpassningsförmåga, som innebär att försvarskostymen både ska kunna krympas och förstärkas om hotbilden förändras. Det är den enda rimliga ambitionen i den mycket föränderliga och oförutsägbara värld vi lever i."

Socialdemokratiska Arbetet i Malmö (20 september) tycker att de föreslagna nedskärningarna är odramatiska och rimliga då hotbilden är lugn och krigsrisken så nära noll som man kan komma, men liksom många tidningar som utkommer i orter där regementen föreslås bli nedlagda, tycker Arbetet att Lv4 i Ystad borde vara kvar.

Tankarna om att krympa eller låta fredsorganisationen anpassa sig efter förändringar i hotbilden mot Sverige är inte möjliga, menar liberala Kvällsposten (20 september):

"Problemet är bara att den flexibiliteten inte existerar i verkligheten. Startsträckorna är oändligt mycket längre än bromssträckorna om man ska ställa om en tekniskt avancerad försvarsapparat. Den neddragning och försvagning som nu skall beslutas kommer inte att kunna korrigeras om hotbilden snabbt förändras. Frågan är om Thage G Peterson ens hinner att samla sig till en ny säkerhetspolitisk analys."

UPPFATTA - TOLKA - VÅGA

Tilltron till politikerna är låg när artikel-författarna diskuterar möjligheten för Sverige att tolka signalerna från omvärlden om att sätta igång en återtagning och upprustning av Sverige. Skribenterna hänvisar till Sveriges läge på 1930-talet och oförmågan att då tolka signalerna om konsekvenserna av den tyska upprustningen. Vanligt är också att påtala att förvarningstiden vid strategiska anfall är mycket kort. Signaturen "Anders, Borås" skriver (Expressen, 26 oktober):

"Att vi skulle få ett år på oss (att upprusta) är ju totalt orimligt. En gissning är väl snarare att det rör sig om två-tre veckor från dess hot kommer till dess Sverige är invaderat."

Några skribenter tror inte att politikerna kommer att våga mobilisera när hoten börjar torna upp sig vid horisonten. Följande insändare i Allingsås Tidning (18 oktober) får exemplifiera dessa:

"Skulle ett angrepp på Sverige komma tror jag antingen vågar "våra" förtroendevalda inte mobilisera eller (troligast) kommer anfallet i bästa fall med 12 timmars varsel, och då kan Thage G försöka förflytta förbanden hit eller dit, men dit det var tänkt kommer de knappast."

Överste Bertil Kamph uttrycker starka tvivel om att politikerna har förmåga att se och tolka de hotande signalerna i så god tid att man hinner dra slutsatsen att det är dags att upprusta (Nya Länstidningen i Lidköping, 16 oktober):

"Ännu har ingen skådat en regering som varit så framsynt och handlingskraftig att den inför ett krig startat återtagning tio år i förväg. Skulle det f.ö. hjälpa i dagens tekniska värld med "blixtkrig" och strategiska överfall. Det

minsta man nu kan begära är beredskapsplaner på hur återtagning ska gå till."

Gunnar Dickfelt, f.d. moderat oppositionsråd i Eskilstuna, diskuterar effekterna av en mobilisering i ett skymningsläge. Dickfelt ställer sig frågande till om det finns möjlighet att i tid upptäcka förändringar i hotbilden, och undrar vilka politiker som i besparingstider kommer att ha modet att våga föreslå en upprustning av försvaret (Eskilstuna-Kuriren, 3 oktober). Han fortsätter:

"Kan inte en svensk upprustning i ett känsligt läge tolkas som en provokation? Finns det inte en uppenbar risk att svaga politiker kommer att gömma sig bakom denna tolkning? Nej, ett anpassningsbart försvar är en realistisk tanke."

Överste Bo Pellnäs skriver på DN Debatt (22 oktober) att beredskapen för att upprusta nu har sänkts oroväckande. Han frågar sig om det i en kommande kris finns de rätta politiska ledarna med det rätta politiska kuraget. Pellnäs avslutar:

"Det är tyvärr ett realistiskt antagande att vi en dag finner att vårt försvar inte längre räcker till för att ge oss erforderlig säkerhet. Säkerhetspolitik får därför inte drivas med en valrörelses tidsperspektiv. Vi måste beakta även långsiktiga förändringar i omvärlden. Dessa kan bli av gynnsam art och behöver således inte ställa krav på militära åtgärder. Men motsatsen kan också bli fallet och kanske snabbare än vi anar. Den dagen måste beredskapen finnas men också de politiska och militära ledare som har insikt, mod och förmåga att fatta de nödvändiga besluten."

De tyngre politiska skribenterna tror mer på en längre förvarningstid. Folkpartisten Bengt Harding Olson menar i ett Bränn-

punkt-inlägg i Svenska Dagbladet (4 december) att Sverige bör välja en flexibel försvarsmodell med en kärna av högkvalitativa förband med tillväxtpotential i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. Harding Olson menar att "serieproduktionen" av brigaderna, efter upprustningsbeslut, måste ha en sådan hastighet att ett invasionsförsvar är förberett inom 2-3 år.

Flera ledarskribenter invänder och tror att politikernas förmåga att reagera på små signaler är begränsad. Liberala Vestmanlands Läns Tidning diskuterar i en ledare kring dessa problem, och tidningen avslutar (20 september):

"Vi har just sett att regeringen valde att blunda när Ryssland i somras tilläts förstärka sina stridskrafter i anslutning till Östersjöområdet. Det finns en förståelig, men farlig tendens att låta önsketänkande döva mottagligheten för sådana signaler."

Upsala Nya Tidning, också den liberal, resonerar på liknande sätt, och lyfter fram svårigheten att återta vår försvarsförmåga (20 september):

"Detta förutsätter bland annat politiskt kurrage, att sittande regering vågar se och reagera på framväxande hot - och bortse från varningar om att upprustning skulle "öka spänningen och provocera" den potentielle fienden. Det förutsätter dessutom att underrättelsetjänsten är så skicklig att den tidigt upptäcker hoten. Uppgiften vore svår även för en säkerhetspolitiskt mer kompetent regering än den nu sittande. Historien visar i själva verket att vi aldrig lyckats åstadkomma 'återtagning' i tid."

HEMVÄRNSUTBILDNING OCH BYGDEREGEMENTEN

Flera insändare tar upp kopplingen mellan lokala regementens utbildningsuppdrag

gentemot hemvärnet och frivilligförsvaret. Viljan att ställa upp i frivilligförsvaret minskar om man inte har ett stöd av ett lokalt placerat regemente med kvalificerade utbildningsresurser, menar man. Per Richard, f.d. chef för hemvärnets stridsskola, varnar i Östgöta-Correspondenten (11 december):

"Får de [hemvärns soldaterna] ingen effektiv utbildning kan de finna att det är meningslöst att fortsätta."

En sydsvensk insändarskribent fångar i sin artikel både frivillighet och lokal närvaro (Ystads Allehanda, 12 november):

"Det är mycket hög tid att reagera på alla plan för försvaret av Skåne. 1,1 miljoner människor har rätt att utbildas i sitt närområde och se och ha militär närvaro för sina skattepengar. Vi i frivilligförsvaret är beroende av det stöd som regementena lämnar."

Den folkpartistiske riksdagsmannen Karl-Göran Biörsmark menar att de frivilliga insatserna och viljan att ställa upp, minskar när Linköpings garnison försvinner. Han skriver i en debattartikel i Folkbladet (11 december) att:

"Östergötland har en struktur som garanterar god rekrytering till frivilligorganisationer. Frivilligrekryteringen bygger i stor omfattning på den lokala förankringen varför ett bibehållande av nuvarande garnison i Linköping i hög grad kan bidra till en tryggad rekrytering och förankring av folkförsvaret."

FÖRSVARET OCH CIVILA KRISER

Försvarsviljan märks också genom att skribenterna uttrycker oro för att inte ha ett lokalt regemente som "kan ställa upp" vid civila kriser som översvämningar, snö-

storma och bränder. En skribent hävdar i Borås Tidning (23 november):

"Oavsett om det är fråga om ras, snöstorm, skogsbrand, eller eftersök efter försvunna personer, har militära förband resurser att bistå samhället med. Detta förutsätter att det finns ett lämpligt regemente i närheten."

Flera socialdemokratiska och centerpartistiska skribenter menar att den framlagda försvarspropositionen ger ett försvar med ny inriktning; ett försvar mot de civila kriser som framträder som ett allt allvarligare hot mot samhället, t.ex. miljöförstöring, naturkatastrofer och flyktingströmmar. De fredsbevarande insatserna betonas också av (s) och (c)-debattörer, men i övrigt är intresset för försvarets nya roll mycket litet.

OVANLIGT VILJA RÄDDA ANDRAS REGEMENTEN

Det är mycket sällsynt att en insändarskribent väljer att tala för bevarandet av ett regemente i ett annat område än det där skribenten själv bor. I det undersökta materialet har endast en (1) sådan artikel kunnat återfinnas och det är en skribent som i Södermanlands Nyheter (7 december) skriver att "Östergötlands sak är vår" då han menar att Östergötland utgör ett uppmarschområde mot Stockholm och en fiende kommer gå att tvärsigenom Södermanland.

MÖJLIGT ATT GÖRA MOTSTÅND!

Få insändarskribenter ifrågasätter möjligheterna eller rimligheterna för Sverige att göra väpnat motstånd i händelse av militärt angrepp. Det tas helt enkelt för givet att Sverige ska möta ett väpnat angrepp med militära medel. I stället väljer skribenterna när de diskuterar försvaret att direkt gå in på uthållighetsproblematiken och därmed vilka effekter den föreslagna

försvarsramen får för våra möjligheter att göra framgångsrikt väpnat motstånd. Här kan noteras att opinionsundersökningar från Styrelsen för psykologiskt försvar visar att 90 procent av svenska folket anser att Sverige bör ha ett militärt försvar. 1995 ansåg 81 procent av svenskarna att vi bör ha ett militärt försvar (Rapport 170, Opinion 96).

I denna diskussion kommer flera skribenter också in på frågan om Sverige ska söka allianspartner (och särskilt då frågan om ett svenskt Nato-närmande) eftersom den egna försvarsförmågan ifrågasätts. Denna fråga är dock politiskt känslig i den svenska försvarsdebatten, varför särskilt skribenter som tillhör (s) eller (c) väljer att inte beröra den alls. Skribenter av borgerlig partifärg diskuterar dock frågan ur alternativa och möjliga aspekter.

Det kan i detta sammanhang noteras att synsättet att försvaret är en försäkring och försvarskostnaderna ska ses som en försäkringspremie är ett mycket sällsynt resonemang i hela pressmaterialet.

Det är endast en (1) insändarskribent som helt avvisar tankarna på väpnat motstånd, nämligen Stig Walfridsson från Söderhamns kommunistiska arbetarekommun som säger nej till militarismen (Hudiksvalls Tidning, 20 november).

I debattmaterialet framförs endast vid ett tillfälle att det inte finns någon hotbild och att väpnat motstånd är meningslöst. Annika Nordgren, (mp)-ledamot i försvarsutskottet, och Mattias Goldmann, (mp)-ledamot i Uppsala kommunfullmäktige, skriver att F16 bör läggas ned och de argumenterar (Upsala Nya Tidning, 21 oktober):

"Den militära hotbilden blir allt mindre. Det finns idag inget som helst krigshot mot Sverige - det har riksdagen faktiskt enats om (...) Framtidens försvar handlar mindre om stridsplan

än om minskad sårbarhet och intelligent civilmotstånd.”

Ett mer sällsynt resonemang i försvarsdebatten på insändarsidorna är kopplingen mellan ett starkt försvar och en trovärdig alliansfrihet. I en insändare anser en Kalmar-skribent att dessa två saker intimt hänger ihop (Barometern, 12 december):

”I umgänget med andra fria stater har vi alltid hävdat alliansfrihet och oberoende av allianser. En förutsättning härför är förmågan och viljan att kunna hävda dessa begrepp.”

Bland de mer professionella debattörerna diskuteras sällsynt den konkreta frågan om det är rimligt och möjligt med ett väpnat motstånd. Argumenten går i riktning mot att försvarets nationella funktion sakta förskjuts till förmån för ett mer internationellt engagemang. Denna hållning framkommer i ett inlägg av centerriksdagsmannen Anders Svärd som tillsammans med Håkan Juholt (s) skriver (Dagen, 24 oktober):

”Partier och militära debattörer som vill bygga fast landet i en föråldrad försvarsstruktur medverkar inte till att öka totalförsvarets förmåga och styrka. (...) Samarbetet mellan socialdemokraterna och centern ger Sverige ett starkt stöd och modernt totalförsvar. Ett försvar som är bättre rustat för att möta morgondagens olika hot och som har förmåga att genomföra kvalificerade insatser.”

Sveriges egen förmåga att göra väpnat motstånd debatteras mest av moderata företrädare och de anser att ett försvarsbeslut i föreslagen riktning får konsekvenser för vår förmåga att klara motståndet. Henrik Landerholm, moderat ledamot i

försvarsberedningen, skriver (Eskilstuna-Kuriren, 15 oktober):

”Efter höstens försvarsbeslut står det klart för omvärlden att vi givit upp ambitionen att själva försvara vårt eget land.”

Pehr Löfgreen, f.d. riksdagsman för moderaterna, resonerar på samma sätt (Folkbladet, 10 december):

”Efter centerns och socialdemokraternas kraftiga nedskärningar av vårt försvar, riskerar vi att hamna under tröskeln för en trovärdig alliansfrihet. De nedskärningar, som nu i veckan kommer att beslutas om, innebär en oerhörd urholkning av vårt försvar och en omöjlighet att försvara oss mot en angripare.”

Else-Marie Lindgren, ordförande för kristdemokraterna i Borås, tycker att regeringen och centerpartiet agerar ansvarslost och är på väg att sätta landet i en farlig situation (Kristdemokraten, 27 september):

”Det aktualiserar också frågan om vi själva kan försvara vårt land eller kanske måste uppge vår traditionella militära alliansfrihet. (...) Allmänhetens ökande misstro mot politiker och myndighetspersoner grundar sig inte bara på så kallade affärer utan också på bristen på en långsiktig och trovärdig politik.”

Gunilla Carlsson, moderat ledamot av Europaparlamentet, menar att ett militärt försvar alltid är nödvändigt (Ulricehamns Tidning, 1 oktober):

”Genom civila relationer i form av handel och kontakter skapas förståelse mellan människor vilket är grundvalen för fred. Men den civila säkerheten vilar ytterst alltid på ett lands förmåga till militärt försvar.”

På ett liknande sätt men med en annan udd resonerar Helge Gard, f.d. chef för armémateriel, som i en debattartikel menar att den svenska flygvapentaktiken är felaktig (Göteborgs-Posten, 26 november):

"Vi borde överge vår nuvarande ohållbara "duellstrategi" och satsa på uthållighet och på att vinna tid tills hjälp anländer."

Carl Björemann, f.d. befälhavare i Milo Syd och tidigare nämnde generalen Helge Gard, utvecklar sina tankar om att den svenska militära strategin och taktiken i grunden måste förändras (Svenska Dagbladet, 19 oktober):

"Vi kan aldrig ensam besegra en stormakt. Vi bör därför inrikta oss på att överleva "det första slaget". Vår strategi bör således vara tidvinnande. Andra maktgrupper skall hinna ingripa. En angripare skall förstå att han inte kan betvinga oss snabbt men också att han heller inte kan vinna "det andra slaget", det vill säga den fortsatta striden. Därför bör han avstå från att angripa."

Ingemar Dörfer, docent och forskare vid Försvarets forskningsanstalt, menar att möjligheterna att göra väpnat motstånd har minskat varför ett Nato-medlemskap framstår som den enda vägen för Sverige (Sydsvenska Dagbladet, 21 november):

"I en ny tid med radikal militärteknologi förändras också militärgeografien. Sverige kommer varken att kunna hålla sig utanför ett modernt krig i Östersjöområdet eller ensamt avskräcka eller besegra en stormakt (som under överskådlig tid måste bli Ryssland)."

Ledarskribenterna på (s)- och (c)-kanten diskuterar inte utifrån aspekten om vi ska göra väpnat motstånd eller inte utan talar i termer av att vårt försvar räcker för den

hotbild som finns. Hälsinge-Kurirens ledare är typisk för den regeringslojala delen av de socialdemokratiska ledarskribenterna (20 september):

"Det finns i dag ingen hotbild mot vårt land som motiverar fribrev åt försvaret. Regeringen gör samma säkerhetspolitiska bedömningar som omvärlden, men ändå inte lika drastiska nedskärningar. Förslagen i den försvarspolitiska propositionen bygger på en helhetssyn vad gäller samspelet mellan det civila och militära försvaret. Vidare har det lagts ned stor möda på att göra försvaret flexibelt, det vill säga att det vid ett eventuellt framtida behov på kort tid ska kunna anpassas till en förändrad säkerhetspolitisk situation."

De borgerliga tidningarna, och då i synnerhet de moderata, anser att vi är på väg att sänka garden för mycket och konkluderar att vi kan komma att hamna i ett läge av försvarslöshet.

Västerviks-Tidningen (m) skriver (9 december) att hela Sverige inte längre kan försvaras och talet om att snabbt kunna återta försvarets styrka är inte realistiskt. Vår egen militära förmåga hotas:

"I stället blir Sverige, i ett kris- eller krigsläge, hänvisad till hjälp utifrån. Och vem ska då ställa upp? Statsrådet Peterson förbjöd ju försvarsberedningen att ens resonera om Nato! Thage G Peterson vill komma bort från den för honom besvärande diskussionen om det kommande riksdagsbeslutet och vränger till den genom att framhålla det framtida försvarets betydelse vid snöoväder och andra katastroflägen. Säkert kommer det svenska försvaret även framgent att kunna skotta snö. Men kommer det att kunna avskräcka och, om det skulle behövas, slå en fiende?"

Tidningen Dagens ledarskribent Carin Stenström tror inte att det militära försva-

ret kan dras ned, och hon skriver (30 november):

"Med den nya försvarsinriktningen uppstår stora och allvarliga luckor i skyddet av vårt land. Strategiskt viktiga områden lämnas blottade och sårbara. (...) Läget i vår omvärld är långt ifrån sådant, att militära konflikter kan utslutas under lång tid. Nya diktaturer tycks nu etablera sig i Europa, och den sociala spänningen är sådan att steget till våld inte är långt ens i andra länder, som till exempel Frankrike. Över en natt kan scenen vara helt förändrad."

Under rubriken "Försvar som i ett operett-rike - en papperstiger" hävdar moderata Västernorrlands Allehanda (20 september) att Sverige nu förlorar den egna försvarsförmågan. Ledarskribenten går ett steg vidare i tanken:

"Sverige kommer inte att klara att försvara sig självt om förslagen i försvarspropositionen tas

av riksdagen. Då måste vi lita på andra och självklart sneglar vi då mot Nato-dörren. Men för att den ska öppnas så lär det också ställas krav på oss. Det duger inte att dyka upp som trashankar med hjälmen under armen och be om hjälp när det plötsligt krisar. Vi måste ju själva kunna bidra med något."

Några få ledarskribenter tar upp diskrepansen mellan ÖB:s förslag och regeringens proposition och menar att den i sig är undergrävande för tilltron till landets försvar. Liberala Västerbottens-Kuriren (20 september):

"ÖB anser att försvarspropositionen leder till att Sverige får ett sämre försvar. Thage G Peterson anser att landet får ett modernt, betryggande och välutrustat försvar. Det är en stor skillnad. Den uppenbara motsättningen har oundvikligen negativa följder och kan undergräva allmänhetens förtroende för landets militära försvarsförmåga."

SLUTKOMMENTAR

Föreliggande studie visar att debatten i svenska medier om försvarsvilja inte i första hand gäller möjligheterna till ett väpnat motstånd när ett försvarsbeslut diskuteras. Dessa övergripande och helhetspåverkande spörsmål hamnar ganska långt ned i resonemangen. Det är för skribenterna enklare och kanske också naturligare att diskutera ett lokalt regementes fördelar än att diskutera försvarets funktion för en demokratisk stat eller t.ex. vad människors känsla av trygghet har för konsekvenser och vad denna får kosta.

Detaljerna kan visserligen bidra till att urskilja verkligheten och sortera tankarna, de exemplifierar och förtydligar. Men deras egenskap är också att det är lätt att fastna i dem och därmed hålla verkligheten på avstånd.

Slutsatserna enligt rapportens frågeställningar måste därför i hög grad sökas bakom skribenternas detaljargumentation och distinktioner.

En generell slutsats av det analyserade pressmaterialet om försvarsdebatten hösten 1996 är att försvarsviljan är hög. Det förekommer samtidigt uttryck i många debatterande artiklar att tilltron till de politiska institutionerna och politikerna påverkas negativt om försvarspropositionen antas av riksdagen. Naggas försvarsviljan mer i kanten kan det innebära att de nödvändiga fredstida förberedelserna för en kris- eller krigssituation uppfattas av medborgarna som överflödiga och onödiga.

Uppfattningen om det är rimligt och möjligt att Sverige gör organiserat väpnat motstånd förfäktas i stort sett av alla skri-

benter, men mer indirekt än tydligt uttalat. Detta märks framförallt genom att skribenterna omedelbart utgår från att Sverige ska ha ett militärt försvar. Att försvarsviljan är stark märks tydligt när skribenterna skriver att försvarets storlek är tillräckligt stor, alternativt för liten. Det är dock ingen som talar i termer av att "jag är beredd att dö för mitt land".

Det stora flertalet skribenter, vare sig de skriver på insändar- och debattsidor eller i tidningens ledarspalter, utgår från att Sverige ska ha ett militärt försvar. Det är endast i två debattartiklar som det väpnade motståndet avvisas och endast en av dessa tar avstamp ur en tydlig ideologisk vinkel. Åsikterna om att Sverige ska satsa på ett försvar uppbyggt på gerillakrigföring, som framfördes i vissa kulturelit- och radikala kretsar under 80- och början av 90-talet, eller rent pacifistiska uppfattningar, har en mycket liten förankring hos skribenterna i försvarsdebatten hösten 1996.

Den militära motståndsfrågan ger upphov till en debatt om Sveriges förmåga till väpnat motstånd är på väg att urholkas så mycket att vi snabbt måste söka militärt stöd för vår sak i händelse av krig. Nato-medlemskap anvisas av vissa borgerliga politiker som ett alternativ, medan (s)- och (c)-skribenter starkt framhåller alliansfriheten.

Kritik framförs av många skribenter, i synnerhet från oppositionssidan och militärer, om att politikerna talar med kluven tunga, när politiker värjer sig med försvarspolitiska argument mot regionalpolitiska anklagelser. Politikernas trovär-

dighet ifrågasätts och regeringen anklagas för att ha gynnat starka valfästen för socialdemokraterna och centerpartiet i landet när man valt ut de förband som ska läggas ned.

Noterbart är att politikerna i sina svarsinlägg i allmänhet inte ger uttryck för att vara särskilt bekymrade över anklagelserna om politikerförakt. De konstaterar visserligen att det inte är bra om tilltron till politikerna och de politiska institutionerna minskar, men efter det konstaterandet sägs inte så mycket mer.

Inte heller debattörerna eller ledarskribenterna för resonemanget om ett eventuellt politikerförakt vidare och diskuterar vilka konsekvenser det kan och kommer att föra med sig. De enda konsekvenser som förs fram av enskilda insändarskribenter mot politikerna som föreslagit försvarsnedskärningar, och som därmed skulle kunna tolkas som en konsekvens av politikerföraktet, är av typen "jag kommer inte rösta på er i nästa val".

Skribenterna, oavsett var de skriver, reflekterar inte heller kring om några betenden eller skeenden som vi ser idag i samhället, skulle kunna vara ett uttryck för politikerförakt. De tar heller inte upp frågan om försvarsviljan har sitt ursprung i tilltron till samhället i stort och dess ledning.

De aktörer och politiker som normalt förordar kraftiga minskningar av de militära försvarsanslagen har varit påtagligt osynliga i höstens pressdebatt om försvarets framtid. Miljöpartiet och vänsterpartiet, båda partier som av tradition förordar andra lösningar än det militära försvaret, har i stort sett inte agerat i pressdebatten.

Riksdagsmän från vänsterpartiet eller miljöpartiet har heller inte agerat lokalt och påtalat det riktiga i att förbandet i deras valkrets läggs ned, trots att de nor-

malt förfäktar denna uppfattning i sina partiprogram.

De övriga politiska partiernas representanter är också försiktiga i sina merkingar om försvaret, i synnerhet när det gäller att ställa sig bakom förslag om nedskärningar och regementsnedläggningar. Det är därför vanligt att regeringstillhörande politiker skriver att man kommer att använda all tid för att förhindra en nedläggning, och sedan när det blir beslutsdags, skriva att man "inte fått gehör för de uppenbara positiva skäl som funnits för X-regementet".

Skribenterna resonerar ofta utifrån att befolkningens försvarsvilja bygger på någon form av folklig förankring. Denna "folkliga förankring" ges dock lite olika uttryck och ur mediematerialet kan följande fyra konsekvenskedjor identifieras:

1. Lokala regementen - ger folklig förankring - ger försvarsvilja.
2. Allmän värnplikt - berör alla - ger folklig förankring - ger försvarsvilja.
3. Synliga regementen - ger frivilligt försvarsengagemang - ger försvarsvilja.
4. Förståelse för försvarspolitikern - instämmande i hotbilden - ger försvarsvilja.

Hotbilden som målas upp i det samlade debattmaterialet, vare sig det återfinns på insändar- och debattsidor eller i ledartiklar, uppvisar två mycket tydliga och distinkta utseenden. Båda hotbilderna tar avstamp i en analys av Rysslands politiska och ekonomiska situation, men slutsatserna är olika.

Den ena framtidsvägen är ljus där Rysslands politik och ekonomi kommer att stadga sig och därmed minskar den militära konfrontationsbenägenheten. Den

andra framtidsbilden målar i mörka färger upp ett Ryssland med kollapsad ekonomi och utan politisk ledning vilket kan ge upphov till en militär aggression.

Bland ledarskribenternas resonemang om hotbilder ser man ofta en direkt sammanblandning av orden "hotbild" och "krisrisk".

I sättet att beskriva hotbilder syns en tydlig skiljelinje mellan en mer folkförankrad hotbild (Ryssland är alltså farligt) och en mer samhällselitistisk hotbild som förs fram av yrkespolitiker och politiska proffsskribenter (miljökatastrofer och flyktingströmmar är nya och verkliga hot).

Tilltron till de positiva effekterna av internationellt samarbete, och försvarets nya internationella uppgifter, är större bland den politiska eliten än bland "folket". Här syns också tydligt att de båda grupperna utgår från sina egna erfarenheter och uppfattningar, och respektive ställningstaganden stärker den egna gruppens funktion och betydelse.

Försvarsdebatten i medierna har utifrån det samlade mediematerialet en viss slag sida mot en stor del av allmänt försvarspositiva inlägg. Förklaringen till detta är enkel - försvarsvänliga skribenter och moderata partirepresentanter diskuterar mer än andra försvarsfrågor och publiceras därför oftare när försvarsfrågan står högt på debattagendan. Moderaterna diskuterar också mer gärna hotbildsproblematisering och militära motståndsfrågor än andra, varför denna studies frågeställningar till stor del kommit att prövas utifrån moderata och försvarsvänliga skribenter.

Försvarsfrågan ger också ett intryck av att engagera mer de direkt berörda (politiker, fack och militärer) än folk i allmänhet.

Avsaknaden på mer försvarskritiska inlägg visar på två saker - försvarsvännerna är mer benägna att diskutera försvars-

frågan och det finns fler försvarsvänner än försvarsmotståndare i Sverige. Försvarsfrågan upplevs sannolikt också som mer komplex och inte något som man "bara tycker om", vilket skulle kunna förklara det låga antalet insändare från en "vanlig allmänhet".

Trovärdigheten i dåvarande försvarsminister Thage G Petersons uttalanden om Sveriges förmåga att återta sin försvarsförmåga i händelse av ofärdstider, beskrivs av de flesta debattörer som varande låg. Undantaget är riksdagspolitiker för (s), (c) och enstaka (fp)-företrädare som menar att det går att bygga upp försvaret på några års sikt. Noterbart är att ingen politiker i sitt inlägg berört politikernas förmåga att tolka svaga signaler om ofärd och örlog. I stället är många ledarskribenter och politiker, särskilt på den borgerliga kanten samt militärer, snabba med att lyfta fram det faktum att ingen stats politiker någon gång riktigt framgångsrikt lyckats tolka signaler i tid och förmått starta en ensidig upprustning.

En intressant komplikation i frågan om vilka konsekvenser ett partiellt upprustningsbeslut får, är hur det skulle påverka tilltron till den svenska ekonomiska politiken, den svenska räntan eller tilltron till vår valuta osv. I en tid där finansiella investerarens beslut är beroende av rykten och trovärdighet, vågar en politiker då offentligt agera på svaga signaler som kan vara tidiga och riktiga men likväl också falska?

Ett intryck av debattörernas resonemang är att regeringen och de försvarspolitiker som står bakom försvarspropositionen inte lyckas kommunicera vare sig innehållet i propositionen eller vad det är för militärt försvar som man ser att Sverige behöver och kommer att behöva framöver. Den svaga kommunikationen ger medborgaren en kunskapsbrist och därmed i högre

eller mindre grad oförståelse. Medborgaren ställer sig främmande till det politiska beslutet.

Så länge medborgaren inte är engagerad vad gäller försvaret får bristen på instämmande i de politiska försvarsbesluten marginell effekt. Men, blir frågan av central medborgarbetydelse kommer medborgarna att vända sig till den politik och politikertyp som bäst svarar mot medborgarens åsikter, kanske även en missnöjespolitiker. Kunskapsbrist och förutfattade meningar skulle sålunda kunna tänkas ge utrymme för missnöjespolitik även i försvars- och säkerhetspolitiska frågor.

Försvarsviljan kan också ses som ett uttryck för hur benägna medborgarna är att vilja försvara de gemensamma och positiva värden som Sverige som stat står för. Kan ett ökat antal svartjobbare, hembrännande och smugglande människor i landet tillsammans med kontokortsifflande politiker och direktörer, eller det sjunkande valdeltagandet, kunna ses som

ett uttryck för att försvarsviljan minskar? Vilken försvarsvilja känner många ungdomar idag ur den håglöshet och brist på självförtroende som följer av arbetslöshet och socialt utanförskap, av känslan att "jag kommer aldrig att få något jobb"?

Försvarsviljans effekter på det väpnade motståndet kommer inte att få sin första konsekvens eller prövning i krigstid. Istället är försvarsviljan ett av de instrument som stödjer politiker och militärer i den kontinuerliga analysen och bedömningen av hotbilderna mot vårt samhälle och dess utveckling. Därför är en rättfärdig, öppen och ärlig kommunikation mellan politiker och medborgare av yttersta vikt för en stark försvarsvilja, oavsett försvarets storlek och styrka.

Det samlade pressmaterialet som ligger till grund för denna studie ger intryck av att försvarspropositionens utseende och slutliga utformning hösten 1996 av många debattörer uppfattats som ett "fifflande", "myglande" och "kohandlande".

SAMMAN- FATTNING

Debatten om de femåriga försvarsbesluten väcker heta känslor, i synnerhet under de senaste årtiondena då besluten handlat om nedläggningar och omflyttningar av de fredstida förbanden. Debatten om Försvarsbeslut 96, hösten 1996, har inte avvikit från detta mönster.

I denna studie har granskats hur tidningarnas insändarskribenter, debattörer och ledarkommentatorer behandlar: Försvarsviljan och tilltron till de politiska institutionerna samt rimligheten och möjligheten att göra organiserat väpnat motstånd i händelse av krig.

Med försvarsvilja avses: "Individens åsikt eller vilja att vi som kollektiv, samhälle, nation bör eller inte bör använda våra militära resurser för att försvara landet vid ett utifrån kommande militärt angrepp eller hot". (SPF-definition i meddelande 139, sid 12)

Den undersökta perioden är 20 september till 13 december 1996. Perioden har valts ut för att den omfattar tiden från det att regeringen lagt fram sin försvarsproposition till dess riksdagen fattar beslut om propositionen och skribenterna debatterar därför utifrån samma kunskapsnivå.

Under perioden publiceras 374 unika artiklar, fördelade på; 99 insändarartiklar, 122 debattartiklar och 153 ledarartiklar.

Debattörernas och ledarskribenternas inlägg är överlag utformade som raka och jämförande argumentationsuppställningar. Det tar sig uttryck i förutsägbara reto-

riska upplägg om vilket förband som är billigast, har den bästa utbildningen eller det bästa övningsområdet och är bäst beläget i förhållande till sitt upptagningsområde eller har bra arbetsplatser för officerens make/maka. Inte helt oväntat är det förband som finns där den lokala tidningen kommer ut också det bästa förbandet. Det är noterbart att den centrala frågan, om vilken funktion ett försvar har i den typ av demokrati och samhälle som Sverige idag är, intresserar så få.

De flesta av skribenterna och debattörerna ger uttryck för en hög och påtaglig försvarsvilja då de i sina resonemang utgår från att Sverige ska göra väpnat motstånd om Sverige utsätts för väpnat angrepp. Däremot uttrycks tilltron till politikerna som inte varande så särskilt stor. Den minskade tilltron kan tillskrivas att skribenter och debattörer tycker att det handlar mer om regionalpolitik än försvarspolitik när förband ska läggas ned eller flyttas. Dessa anklagelser förs främst fram från den politiska oppositionen och representanter för officerskåren, men kan i enstaka fall också noteras på normalt regeringstroga ledarsidor och bland socialdemokratiska debattörer och insändarskribenter.

Konsekvenserna av en sjunkande tilltro till de politiska institutionerna och politikerna diskuteras inte bland skribenter och debattörer. Försvarsviljan i ett vidare perspektiv, d.v.s. att också omfatta viljan att

försvara det Sverige som stat och samhälle står för, är ett perifert ämne i försvarsdebatten. Det görs inga kopplingar till om samhälls- och ekonomisk utveckling som sådan på något sätt påverkar försvarsviljan.

Många skribenter menar att försvarsvilja är en rent fysisk folklig förankring i försvaret. Genom att flera lokala regementen föreslås bli nedlagda uttrycks från både debattörer och insändarskribenter en oro för att berövas det folkligt förankrade försvaret, och därmed också folkviljan att försvara landet. Ett intryck är att lokalt placerade förband är sedan gammalt symbolen för att landet har ett organiserat militärt försvar.

I stort sett alla skribenter utgår från tanken att ett organiserat militärt, väpnat motstånd både är rimligt och möjligt. Endast två skribenter avvisar tanken på ett organiserat väpnat motstånd. Stödet för detta motstånd uttrycks inte i klartext utan märks indirekt genom att skribenterna i sina resonemang förutsätter ett organiserat väpnat motstånd.

Hotbilsresonemangen är många, i synnerhet på insändarplats, och där beskrivs hotbilden som osäker och huvudfienden utpekade som Ryssland. På debattplats, bland de mer etablerade politiska skribenterna och på tidningarnas ledarsidor, har hotbilden en mer oklar kulör och den tonas

ned. Tilltron till internationellt samarbete är större på debattplats än på insändarplats.

Ett centralt moment i försvarspropositionen är återtagningens möjligheten, dvs att kunna upprusta försvaret efter att en förvarning om orostider givits. De flesta skribenterna intar en skeptisk hållning och är av meningen att politikerna inte får så lång förvarningstid som de tror. Svårigheterna att tolka en signal och sedan våga följa den är betydande. Några skribenter menar att den svaga återtagningens möjligheten är ett baklängessteg in i en militärallians (vanligen Nato), därför att vi själva inte kommer att klara av att hantera ett angrepp.

Försvarsfrågan är alltså en fråga som engagerar fler män än kvinnor, och män är alltså mer benägna att skriva insändare än vad kvinnor är. Av de 221 artiklarna är 81 procent skrivna av män (179 artiklar)

En gruppindelning av insändarskribenter och debattörer efter titel, yrke eller organisationstillhörighet ser ut så här (221 artiklar ingår, procenttalen är avrundade):

- 38 procent är militärt anknutna (84 artiklar)
- 34 procent är politiskt anknutna (75 artiklar)
- 28 procent har annan anknytning (62 artiklar)

BILAGA: PUBLICERINGSFREKVENNS

20 SEPTEMBER - 13 DECEMBER 1996

Ledare-, insändare- och debattartiklar om regeringens proposition "Totalförsvar i förnyelse 1996/97:4". Totalt publicerades 374 artiklar under perioden.

Vecka	Dagar	Ledare	Debatt	Insändare
38	20-22 sep	54	1	2
39	23-29 sep	12	18	19
40	30 sep-6 okt	9	5	10
41	7-13 okt	13	5	7
42	14-20 okt	15	24	9
43	21-27 okt	7	6	7
44	28 okt-3 nov	6	8	7
45	4-10 nov	3	5	7
46	11-17 nov	6	3	3
47	18-24 nov	2	8	6
48	25 nov-1 dec	11	9	9
49	2-8 dec	6	11	5
50	9-13 dec	9	19	8
	Summa	153	122	99

SPF:S SENASTE MEDDELANDEN

- 127 Kisch, Catarina & Lundgren, Claes: Nyhetsprogram i satellit- och kabel-TV - En översikt, 1990.
- 128 Nydén Michael: Projektskiss rörande nyhetsbyråer och källor, 1990.
- 129 Ohlsson, Anders: Motståndsvilja och hot - En utvärdering av två av SPFs opinionsfrågor, 1990.
- 130 Stütz, Göran: Åsikt 90 - En undersökning bland ungdom 1990, 1991.
- 131 Kisch, Catharina & Lundgren Claes: TV- och radiosatelliter - en översikt med inriktning på det nordiska täckningsområdet, 1991.
- 132 Saar, Andrus & Stütz, Göran & Tubin, Eino: Ett ryktes anatomi, 1991.
- 133 Saar, Andrus & Stütz, Göran & Tubin, Eino: När alla lyssnade på radio - Moskvakuppen ur Estlands horisont, 1992.
- 134 Kisch, Catharina & Lundgren Claes: TV- och radiokanaler via satellit och kabel - Aktuella basfakta om utbudet i februari 1993, 1993.
- 135 Sommelius, Sören: Mediernas krig i forna jugoslavien, 1993.
- 136 Nordlund, Roland: Ett triangeldrama - Myndigheter, medborgare och medier i kris, 1994.
- 137 Orward, Björn & Tubin, Eino (red): Motstånd under ockupation, 1995.
- 138 Nydén, Michael: Hotet från IT - Den informationsteknologiska omvälvningen, 1995.
- 139 Försvarsvilja 2000 - En antologi, 1996.
- 140 Beredskapsorganisation - en utredning av Gunnar Nordbeck, 1996.
- 141 Dahlgren, Peter & Höijer, Birgitta: Medier, oro och medborgarskap, 1997.
- 142 Jarlbro, Gunilla & Sandberg, Helena & Palm, Lars: Ammoniakolyckan i Kävlinge, 1997.

KOHANDEL OCH FÖRSVARSVILJA

Massmedierna spelar en mycket betydelsefull roll, när det gäller att informera de svenska medborgarna om försvars- och säkerhetspolitik. Tidningarna kan dessutom på sina debatt- och insändarsidor fungera som ett forum för en bredare debatt, där de intresserade av sådana frågor kan delta.

I denna studie analyseras och diskuteras den debatt som fördes på tidningarnas ledar-, debatt- och insändarsidor under hösten 1996; det vill säga under perioden efter det att regeringsförslaget hade lagts och fram till försvarsbeslutet. Vilka frågor var centrala i denna debatt och hur förhöll sig skribenterna i de regionala/lokala tidningarna till försvarsfrågan i de regioner där förbandsnedläggningar hotade? Med vilka argument fördes debatten och vilka deltog i den?

Richard Tellström och Yvonne Hanses Fagell arbetar med omvärldsbilder och framtidsscenario vid Stockholm Research Unit AB.

Styrelsen för
PSYKOLOGISKT FÖRSVAR
Box 2195, 103 15 STOCKHOLM

